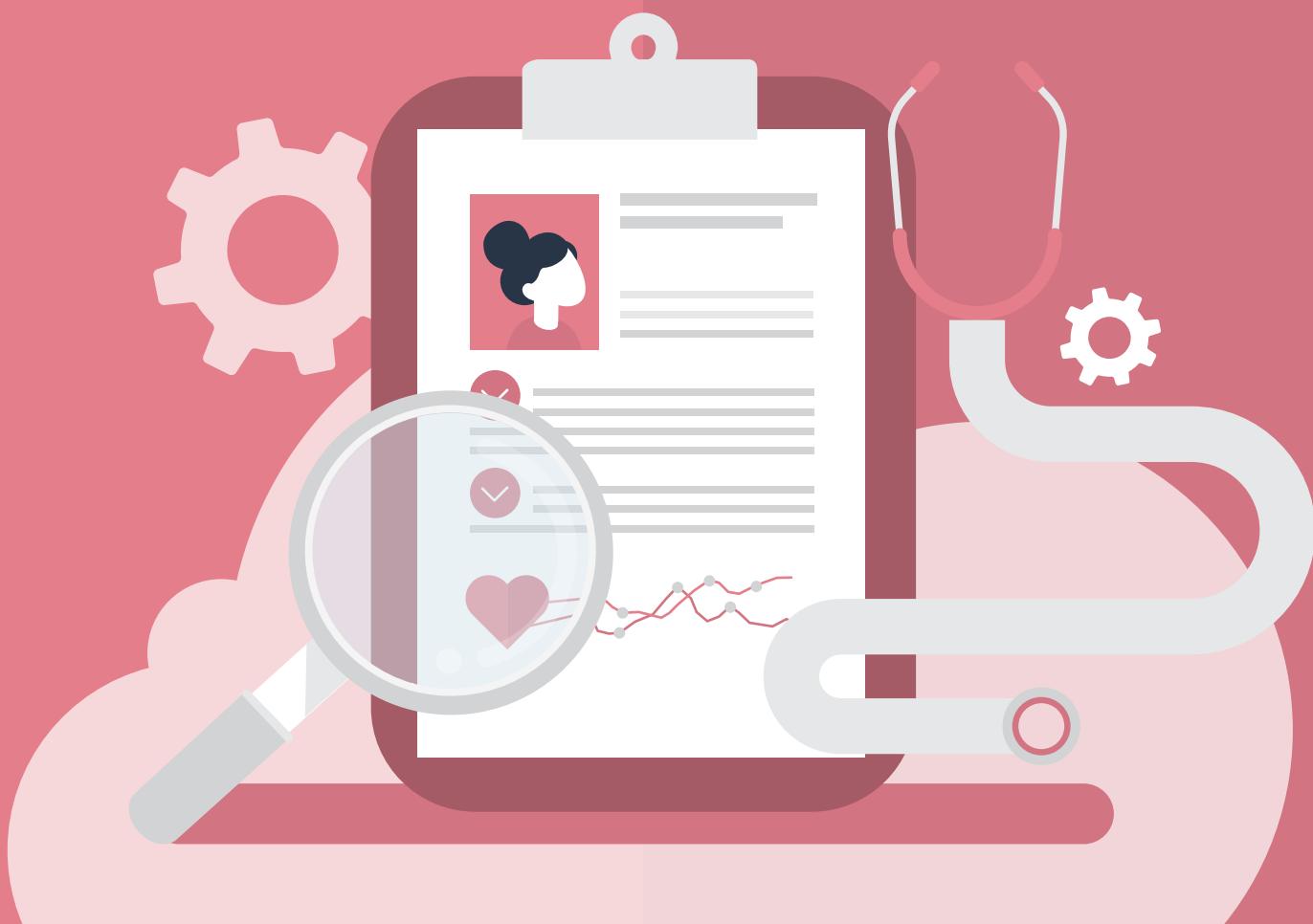

ULOGA SISTEMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE U PREVENCIJI RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI IZVRŠENOG UZ UPOTREBU VATRENOG ORUŽJA

**Analiza normativnog okvira,
procedura i prakse, sa preporukama**

ULOGA SISTEMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE U PREVENCIJI RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI IZVRŠENOG UZ UPOTREBU VATRENOG ORUŽJA

**Analiza normativnog okvira,
procedura i prakse, sa preporukama**

Ova publikacija nastala je u okviru projekta „Smanji rizik, povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici”, koji realizuje Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Srbiji, uz finansijsku podršku Ministarstva spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke. Projekat doprinosi sprovođenju Mape puta za održivo rešenje za suzbijanje nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem (*Small Arms and Light Weapons – SALW*) i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu do 2024. godine.¹

Mapa puta stavlja poseban naglasak na rodnu dimenziju i rodne implikacije zloupotrebe vatrenog oružja i ima cilj da poveća rodnu odgovornost politika kontrole malokalibarskog i lakin oružja na Zapadnom Balkanu, posebno u kontekstu nasilja nad ženama, nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, što je i specifičan cilj Mape puta.

Projekat „Smanji rizik, povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici“ usmeren je na dalje unapređenje pravnog i političkog okvira kako bi se omogućilo efikasno suočavanje sa složenošću problema nasilja u porodici, jačanje sistema prevencije kroz promenu društvenog okruženja i povećanje svesti muškaraca i žena o opasnostima od zloupotrebe vatrenog oružja.

Autorke publikacije su dr Tamara Čavić-Đurić, Biljana Stepanov, Gordana Stevanović Govedarica i Danica Todorov.

Sadržaj ove publikacije i nalazi prikazani u njoj su odgovornost autorki i ne odražavaju nužno stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Vlade Republike Srbije, niti Ministarstva spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke.

¹ Mapu puta za održivo rešenje za suzbijanje nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu do 2024. godine zajedno su razvile vlade Zapadnog Balkana pod pokroviteljstvom Nemačke i Francuske, a u koordinaciji sa Evropskom unijom, te uz tehničku podršku Centra za kontrolu malokalibarskog i lakin naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (UNDP SEESAC). Mapa puta je najsveobuhvatnija delatnost u pogledu kontrole naoružanja u regionu, koja pokriva sve ključne aspekte, od obezbeđivanja skladišta oružja i municije do uvođenja aspekta rodne ravnopravnosti u kontrolu vatrenog oružja i suzbijanje ilegalne trgovine naoružanjem. Mapu puta usvojili su lideri država i vlada Zapadnog Balkana na Londonskom samitu 2018. godine. Tekst mape puta dostupan je na: https://www.seesac.org/f/docs/publications-salw-control-roadmap/Roadmap_brosura_20x20_BCMS_web.pdf.

Više informacija možete dobiti ako se obratite na sledeću adresu:
Program Ujedinjenih nacija za razvoj
Bulevar Zorana Đindjića 64a
11000 Beograd, Srbija
registry.rs@undp.org
rs.undp.org

Izdavač: Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Godina izdanja: 2022.

Lektura: Vlado Đukanović

Dizajn i priprema za štampu: Marija Milenković MIYS DESIGN

Štampa: PROOF

Tiraž: 300

ISBN 978-86-7728-347-6

© UNDP 2022 – Sva prava zadržana.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	7
I UVOD	8
II UPOTREBA VATRENOG ORUŽJA U KONTEKSTU RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI	12
1. Povezanost vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici	13
2. Sprečavanje nasilja u porodici: pravni okvir	20
3. Upotreba vatrenog oružja: pravni okvir	22
3.1. Nabavka, držanje i nošenje vatrenog oružja	25
3.2. Zdravstvena sposobnost kao uslov za držanje i nošenje oružja	28
III ULOGA SISTEMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE U PREVENCICI I SPREČAVANJU RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI	31
1. Sistem zdravstvene zaštite u Republici Srbiji	32
2. Uloga zdravstvenog sistema u prevenciji i sprečavanju nasilja	33
3. Dokumentovanje, poverljivost i privatnost podataka	37
3.1. Dokumentovanje podataka i informacija od značaja za sprečavanje nasilja	37
3.2. Poverljivost i privatnost podataka	39
4. Utvrđivanje zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja	42
4.1. Postupak utvrđivanja zdravstvene sposobnosti	42
4.2. Predlozi za unapređivanje procedure pregleda	43
IV PREPORUKE ZA UNAPREĐIVANJE PRAVNOG OKVIRA I ULOGE ZDRAVSTVENOG SISTEMA	49
1. Sprečavanje rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici	50
2. Utvrđivanje zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja	54
3. Preporuke	56
V ISKUSTVA I ZAKLJUČCI RELEVANTNIH AKTERA IZ PRAKSE	60
1. Zdravstvene ustanove	61
2. Javno tužilaštvo	64
3. Pružaoci specijalizovanih usluga žrtvama nasilja u porodici	66
4. Udruženja korisnika oružja	68
VI ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	70
KORIŠĆENA LITERATURA	74
DODATAK	81
Pregled formulara zdravstvene ustanove	82

SKRAĆENICE

AP	autonomna pokrajina
PTSP	posttraumatski stresni poremećaj
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (Organization for Security and Cooperation in Europe)
KZ	Krivični zakonik
DZ	dom zdravlja
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku
ZPP	Zakon o parničnom postupku
ZZPL	Zakon o zaštiti podataka o ličnosti
ZZZR	Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika
ZSNP	Zakon o sprečavanju nasilja u porodici
GKS	grupa za koordinaciju i saradnju
MMPI test	Minesota multifazični inventar ličnosti (Minnesota Multiphasic Personality Inventory)
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj (United Nations Development Programme)
UNFPA	Populacioni fond Ujedinjenih nacija (United Nations Population Fund)

I UVOD

Efikasna prevencija i zaštita od svih oblika rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici predstavlja jednu od obaveza utemeljenih ratifikovanim međunarodnim dokumentima u ovoj oblasti, pa je prepoznata i u normativnom okviru Republike Srbije i pratećim strateškim dokumentima. Rodno zasnovano nasilje spada među najzastupljenije oblike nasilja, i globalno i u Republici Srbiji, a podaci pokazuju da je skoro 30% žena tokom života doživelo fizičko i/ili seksualno nasilje.² Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici³ prepoznaje da su žene i devojčice izložene većem riziku od rodno zasnovanog nasilja te da nasilje u porodici nesrazmerno više pogada žene, mada i muškarci mogu biti žrtve nasilja u porodici.

Da bi se obezbedio delotvoran sistem zaštite od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, neophodno je posvetiti pažnju upotrebi vatrene oružja u ovom kontekstu. Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine⁴ ukazuje na postojanje izazova u prepoznavanju posebno opasnih rizika od ponavljanja ili eskalacije nasilja, kao što su, između ostalog, posedovanje i upotreba vatrene oružja u ranijim incidentima, učešće u oružanim sukobima na području bivše SFRJ ili pripadnost određenim profesijama (policija, vojska), odnosno faktori koji omogućavaju pristup legalnom ili nelegalnom oružju. Podaci pokazuju da je od ukupnog broja ubistava učinjenih u kontekstu nasilja u porodici trećina izvršena uz upotrebu vatrene oružja, pri čemu većinu žrtava čine žene. Smrtni ishod zloupotrebe vatrene oružja tokom nasilja u porodici češći je nego u kriminalnim obračunima,⁵ pri čemu treba imati u vidu da zloupotreba vatrene oružja nije ograničena samo na ubistva, već se mora posmatrati i u kontekstu zastrašivanja, pretnji, psihičkog ili seksualnog nasilja, kontrole i drugih oblika nasilja.⁶ Žene kojima je prećeno ili su napadnute vatrenim oružjem bile su u dvadeset puta većem riziku da budu ubijene. Kada u kući postoji pištolj, šest puta je veća verovatnoća da će žene izložene nasilju biti ubijene u odnosu na druge žene žrtve nasilja.⁷ Stoga preventivno delovanje na suzbijanju problema rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici izvršenog uz upotrebu vatrene

² *Violence against women Prevalence Estimates, 2018. Global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women*, WHO, Geneva, 2021. Prema: Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021, str. 5. Dostupno na: https://www.undp.org/content/serbia/sr/home/library/womens_empowerment/malokalibarsko-i-lako-oruje--rodno-zasnovano-nasilje-i-nasilje-u.html.

³ Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori”, broj 012/13).

⁴ Dostupno na: <https://www.mirzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-socijalnu-zastitu/strategija-za-sprecanje-i-borbu-protiv-rodno-zasnovanog-nasilja-prema-zenama-i-nasilja-u-porodici-za-period-2021-2025-godine>.

⁵ Božanić, D., *Rod i malokalibarsko oružje u Srbiji: Ključne činjenice*, SEESAC, 2019, str. 19 i 21. Dostupno na: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-SALW/Gender-And-Small-Arms_SERBIA_WEB.pdf.

⁶ Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021, str. 5.

⁷ Campbell, J. C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C. R., Campbell, D., Curry, M. A., Gary, F., McFarlane, J., Sachs, C., Sharps, P., Ulrich, Y., and Wilt, S. A., *Assessing Risk Factors for Intimate Partner Homicide*, NIJ JOURNAL, Issue No. 250, str. 16. Dostupno na: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/jr000250e.pdf>.

oružja⁸ zahteva sveobuhvatan i rodno zasnovan pristup te usklađenost normativnog i strateškog okvira kojim se reguliše i ograničava pristup vatrenom oružju.

Imajući u vidu višestruku ulogu koju sektor zdravstva ima u prevenciji i zaštiti od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, analiza normativnog okvira, postojećih procedura i prakse posebno je značajna za sagledavanje postojećeg stanja i unapređivanja uloge zdravstvenog sistema. Pored osnovne uloge pružanja zdravstvene zaštite žrtvama nasilja, zdravstveni sistem učestvuje u procesu prepoznavanja, dokumentovanja, prijavljivanja, procenjivanja, planiranja, kao i pružanja usluga usmerenih na oporavak, rehabilitaciju i reintegraciju žrtve. U kontekstu prevencije rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici uloga zdravstvenog sistema posebno je značajna iz perspektive izdavanja dozvola za držanje i nošenje oružja i obavljanja profesionalnih dužnosti i delatnosti koje podrazumevaju nošenje oružja, i u vezi sa prethodnom procenom ispunjenosti propisanih uslova i u vezi sa kasnjim proverama i praćenjem zdravstvenog stanja lica koje poseduje oružje.

Pravni okvir koji uređuje ulogu i postupanje zdravstvenog sistema u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici u velikoj meri je unapređen, uz istovremene izmene pravne regulative u oblasti držanja i nošenja oružja u smislu restiktivnijih uslova za dobijanje dozvole za držanje i nošenje oružja te ojačanu ulogu zdravstvenog sistema u vezi sa procenom zdravstvene sposobnosti lica koja podnose prijavu da im se izda dozvola za držanje/nošenje vatrenog oružja.⁹ Uprkos evidentnom napretku u pravnoj regulativi, može se konstatovati da i dalje postoje izazovi koji se odnose na ulogu zdravstvenog sistema u prevenciji i suzbijanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Polazeći od potrebe da se dodatno unapredi pravni okvir i identifikuju eventualne prepreke u praksi, analiza treba da utvrdi nedostatke u pravnom okviru i praksi koji mogu imati značaja za unapređivanje uloge zdravstvenog sistema u prevenciji i suzbijanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, sa posebnim fokusom na nasilje izvršeno uz upotrebu vatrenog oružja. Kako bi se upotpunilo mapiranje postojećeg stanja, analiza nastoji da identificuje i mogućnosti za dalje unapređenje delotvornog odgovora svih nadležnih institucija i aktera, ne samo kroz analizu pravnog okvira i procedura već i kroz zapažanja iz prakse i odgovarajuće preporuke.

Upotreba vatrenog oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici predstavljena je kroz povezanost ovih pojava i dostupne statističke podatke, uz pregled pravnog okvira kojim se regulišu sprečavanje nasilja u porodici i uslovi za nabavku, držanje i nošenje vatrenog oružja, uključujući zdravstvenu sposobnost (Poglavlje II).

⁸ Termin „malokalibarsko i lako oružje“ koristi se da se označi oružje namenjeno za vojnu upotrebu, dok se termin „vatreno oružje“ odnosi na vatreno oružje za civilnu upotrebu. Termini „vatreno oružje“ i „malokalibarsko i lako oružje“ koriste se da se obuhvati ceo opseg. U kontekstu ovog dokumenta, „malokalibarsko i lako oružje“ definiše se u skladu sa definicijom koju je predložio Panel vladinih eksperata UN (1997) (www.un.org), dok se termini „vatreno oružje“ i „municija“ definišu u skladu sa Direktivom Saveta Evropske unije 91/477/EEC o kontroli nabavke i posedovanja oružja.

⁹ Izmenjen je Zakon o oružju i municiji, „Službeni glasnik RS“, br. 20/2015, 10/2019 i 20/2020.

Posebno se daje osvrt na ulogu sistema zdravstvene zaštite u sprečavanju nasilja u porodici i utvrđivanju zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja, sa predlozima za unapređivanje procedure kliničkog pregleda (Poglavlje III). Takođe, analiza daje preporuke za unapređivanje pravnog okvira i uloge zdravstvenog sistema u sprečavanju upotrebe vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici (Poglavlje IV), kao i preporuke iz prakse predstavnika zdravstvenih ustanova, javnog tužilaštva i udruženja građana (Poglavlje V). Na kraju analize daju se zaključna razmatranja i preporuke (Poglavlje VI).

Analiza je nastala u okviru projekta „Smanji rizik, povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici“, koji realizuje Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Srbiji uz finansijsku podršku Ministarstva spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke. Projekat doprinosi sprovođenju Mape puta za održivo rešenje za suzbijanje nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakin oružjem (Small Arms and Light Weapons – SALW) i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu do 2024. godine. Mapa puta stavlja poseban naglasak na rodnu dimenziju i rodne implikacije zloupotrebe vatrene oružja i ima za cilj da poveća rodnu odgovornost politika kontrole malokalibarskog i lakinog oružja na Zapadnom Balkanu, posebno u kontekstu nasilja nad ženama, nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, što predstavlja specifični cilj Mape puta.

Projekat „Smanji rizik, povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici“ podržava sprovođenje cilja 4 Mape puta: do 2024. značajno smanjiti ponudu, potražnju i zloupotrebu vatrene oružja kroz povećanje svesti, edukacije, informisanja i javnog zastupanja.

Projekat deluje na daljem unapređenju pravnih i političkih okvira kako bi se oni efikasno suočili sa složenošću problema nasilja u porodici, ojačao sistem prevencije kroz promenu društvenog okruženja te povećala svest muškaraca i žena o opasnostima od zloupotrebe vatrene oružja. Projekat nastoji da smanji rizik od zloupotrebe malokalibarskog i lakinog oružja i da omogući veći pristup delotvornoj zaštiti za žrtve nasilja kroz održivo i integrisano pružanje usluga i povećanje poverenja u bezbednosne institucije.

II UPOTREBA VATRENOG ORUŽJA U KONTEKSTU RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI

---

1. Povezanost vatrenega orožja in rodno zasnovanega nasilja in nasilja v družini

Nasilje v družini predstavlja oblik diskriminacije žensk, kršenje njihovih osnovnih ljudskih prav in sloboda in jedanje od najpodmukljih oblik nasilja nad ženama.¹⁰ Na mednarodnem nivou nasilje v družini je priznato kot oblik kršenja ljudskih prav žensk in zabranjeno je v mednarodnih sporazumih o ljudskih pravih. Kao vid nasilja vezan za rodno zasnovano diskriminacijo, nasilje v družini na Zapadnem Balkanu lahko se smatrati posledicem vse večje opšte netolerancije in diskriminacije žensk in pripadnikov manjinskih in marginalizovanih skupnosti v regiji, kar je povezano z tradicionalnimi ulogami moškaraca in žensk v družbi in unutar družine dodatno doprinosi izloženosti žensk in otrok raznim vrstam nasilja.¹¹ Mnogi faktorji doprinošči so pojavu in porastu vseh oblik rodno zasnovanega nasilja in nasilja v družini v postkonfliktni situaciji, vključujuč društveno-ekonomske faktore povezane z tranzicijo in prethodnimi konflikti v regiji, kot so vse večje ekonomske in lične nesigurnosti, izloženost siromaštvu, nezaposlenosti, kriminalu, nasilju in netoleranciji. Posledice vojnega rata v bivši Jugoslaviji še uvek prisotne so v družbeno-ekonomske faktore povezane z tranzicijo in prethodnimi konflikti v regiji, kot so vse večje ekonomske in lične nesigurnosti, izloženost siromaštvu, nezaposlenosti, kriminalu, nasilju in netoleranciji. Posledice vojnega rata v bivši Jugoslaviji še uvek prisotne so v družbeno-ekonomske faktore povezane z tranzicijo in prethodnimi konflikti v regiji, kot so vse večje ekonomske in lične nesigurnosti, izloženost siromaštvu, nezaposlenosti, kriminalu, nasilju in netoleranciji. Posledice vojnega rata v bivši Jugoslaviji še uvek prisotne so v družbeno-ekonomske faktore povezane z tranzicijo in prethodnimi konflikti v regiji, kot so vse večje ekonomske in lične nesigurnosti, izloženost siromaštvu, nezaposlenosti, kriminalu, nasilju in netoleranciji. Posledice vojnega rata v bivši Jugoslaviji še uvek prisotne so v družbeno-ekonomske faktore povezane z tranzicijo in prethodnimi konflikti v regiji, kot so vse večje ekonomske in lične nesigurnosti, izloženost siromaštvu, nezaposlenosti, kriminalu, nasilju in netoleranciji.

Postoji nedvosmislena veza izmed držanja in nošenja orožja in rodno zasnovanega nasilja in nasilja v družini. Razpoloživi podaci prikupljeni za obdobje od 2012. do 2016. leta kažejo, da je od ukupnega števila ubistev, ki jih je izvršil član družine, trećina izvršena z vatreñim orožjem, kar kaže, da ženske so v večini slučajev žrtev tih ubistev bile ženske (63,2%). Večina žensk in moškarcev ubijenih z vatreñim orožjem nastradalna je v svojih domovih ali dvoriščih.¹²

Tabela 1: Broj lica, ki so ubili članove družine, 2012–2016.

Godina	Broj lica, ki so ubili članove družine	Broj žrtev ženskega spola	Broj žrtev moškega spola
2012–2016	279	179	100

¹⁰ Generalna preporuka št. 19 Komiteta za eliminiranje vseh oblik diskriminacije žensk (Komitet CEDAW): Nasilje nad ženama, člen 16. Čeprav preporuka ističe, da definicija diskriminacije v Konvenciji o eliminirjanju vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW) „podrazumeva dela nanošenja fizičnega, psihičnega ali seksualnega bola ali patnje, pretnje s tem v vezi, prisiljavanje in drugi vidovi lišavanja slobode“, UN Doc. A/47/38 (1992).

¹¹ Dokmanović, M., *Posedovanje vatrenega orožja in nasilje v družini na Zapadnem Balkanu: komparativna studija zakonodavstva in mehanizmov za primeno*, Centar za kontrolu lakog naoružanja v jugoistočni in istočni Evropi (SEESAC), 2007, str. 5. Dostopen na: <https://www.seesac.org/f/tmp/files/publication/513.pdf>.

¹² Ibid.

¹³ Božanić, D., *Rod in malokalibarsko orožje v Srbiji: Ključne činjenice*, Centar za kontrolu malokalibarskega in lakog naoružanja v jugoistočni in istočni Evropi (SEESAC), 2019, str. 19 in 27.

Tabela 2: Broj lica koja su ubili članovi porodice uz upotrebu oružja, 2012–2016.

Godina	Broj lica koja su ubili članovi porodice uz upotrebu oružja	Broj žrtava ženskog pola	Broj žrtava muškog pola
2012–2016	87	55	32

Tabela 3: Odnos ukupnog broja femicida koje su učinili članovi porodice i femicida učinjenih vatrenim oružjem, 2012–2016.

Godina	Broj femicida	Broj femicida vatrenim oružjem	% femicida vatrenim oružjem
2012–2016	179	55	30,7%

Žene čine većinu od lica koja su ubili intimni partneri (88,1% žena u poređenju sa 11,9% muškaraca). Kada je reč o partnerskom nasilju sa fatalnim ishodom, od ukupnog broja žena koje je usmratio partner u znatnom broju slučajeva (39,4%) žene su ubijene uz upotrebu vatrenog oružja, a kada se uzme u obzir polna struktura lica koja su ubili partneri uz zloupotrebu vatrenog oružja, dolazimo do podatka da žene čine čak 91,1% žrtava. Polovina slučajeva nasilja u porodici koje je izvršeno vatrenim oružjem (51,9%) imala je smrtni ishod, dok je verovatnoća smrtnog ishoda usled zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici znatno češća u odnosu na kriminalni kontekst.¹⁴

Tabela 4: Broj lica koja su ubili intimni partneri, 2012–2016.

Godina	Broj lica koja su ubili intimni partneri	Broj žrtava ženskog pola	Broj žrtava muškog pola
2012–2016	128	104	14

¹⁴ Ibid., str. 17 i 21.

Tabela 5: Broj lica koja su ubili intimni partneri uz upotrebu vatrenog oružja, 2012–2016.

Godina	Broj lica koja su ubili intimni partneri uz upotrebu vatrenog oružja	Broj žrtava ženskog pola	Broj žrtava muškog pola
2012–2016	45	41	4

Tabela 6: Odnos ukupnog broja femicida koje su učinili intimni partneri i femicida učinjenih vatrenim oružjem, 2012–2016.

Godina	Broj femicida	Broj femicida vatrenim oružjem	% femicida vatrenim oružjem
2012–2016	104	41	39,4

Takođe, prema dostupnim podacima, u periodu od juna 2017. godine do juna 2020. godine zabeležena su 52 slučaja nasilja u porodici prema ženama uz upotrebu vatrenog oružja i/ili pretnju vatrenim oružjem, i to 19 femicida (ubistva žena vatrenim oružjem), 19 pokušaja femicida i 14 slučajeva nasilja u porodici prema ženama uz pretnju vatrenim oružjem.¹⁵

U Republici Srbiji ne postoje javno dostupni zvanični podaci institucija o ubistvima žena izvršenim u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Mreža „Žene protiv nasilja“ vodi evidenciju o femicidima na osnovu podataka koje prikuplja iz medijskog izveštavanja. Podaci kojima raspolaže ova mreža, kao i prethodni podaci, ukazuju na značajnu zastupljenost upotrebe oružja u femicidima,¹⁶ a prema podacima za 2020. godinu, 50% od ukupnog broja femicida učinjeno je vatrenim oružjem u legalnom posedu učinioca ili srodnika učinioca, 25% vatrenim oružjem u nelegalnom posedu, dok su u 25% slučajeva podaci nepoznati.¹⁷

¹⁵ Lacmanović, V., *Analiza slučajeva femicida vatrenim oružjem (jun 2017 – jun 2020)*, UNDP, 2021, str. 8. Dostupno na: https://www.rs.undp.org/content/dam-serbia/Publications%20and%20reports/undp_rs%20Analiza%20slučajeva%20femicida%20vatrenim%20oruzjem%20RS2.pdf.

¹⁶ Podaci iz Kvantitativno-narativnih izveštaja Mreže „Žene protiv nasilja“ za period 2012–2019. Dostupno na: <https://www.womenngo.org.rs/publikacije/izvestaji-o-femicidu-u-srbiji>.

¹⁷ *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar – 31. decembar 2020. godine*, Autonomni ženski centar, Beograd, str. 1 i 5. Dostupno na: https://womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Kvantitativno-narativni_izvestaj_2020._godina.pdf.

Tabela 7: Odnos broja učinjenih femicida i broja femicida učinjenih vatrenim oružjem, 2012–2020. godine

Godina	Broj femicida	% femicida vatrenim oružjem
2020	26	30,8%
2019	27	22%
2018	30	20%
2017	26	38%
2016	33	27%
2015	35	46%
2014	27	29%
2013	43	30%
2012	32	34%

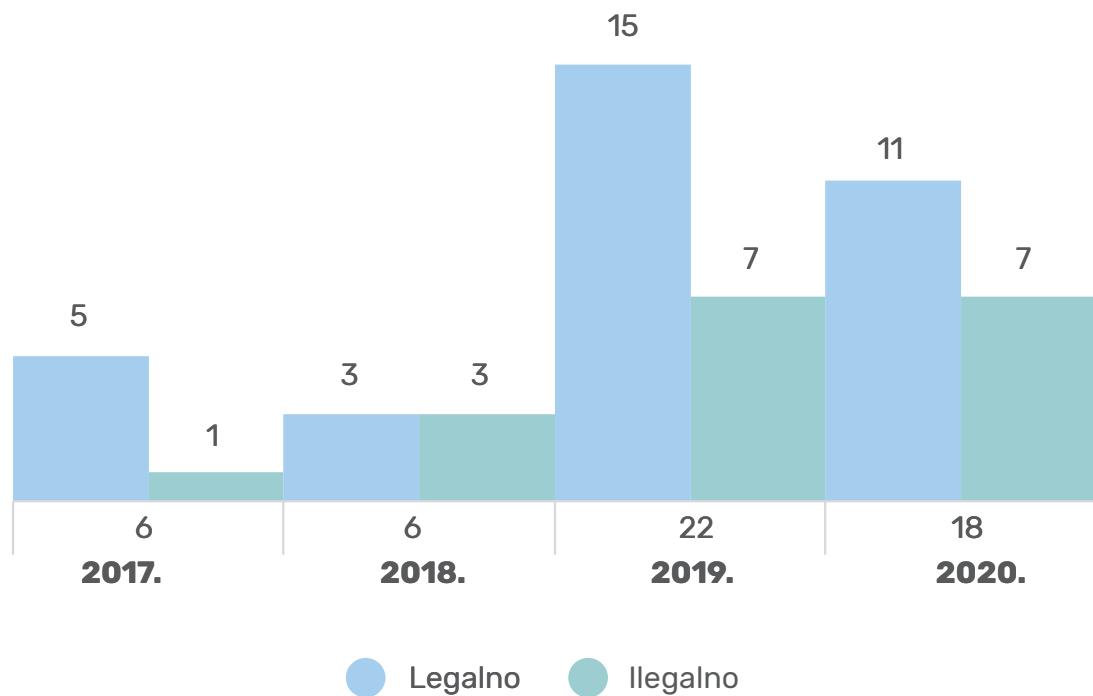
Preuzeto iz Kvantitativno-narativnih izveštaja Mreže „Žene protiv nasilja“ za period 2012–2020.

U Republici Srbiji je 1. juna 2017. godine počeo da se primenjuje Zakon o sprečavanju nasilja u porodici. Njime su proširena ovlašćenja i postupanje relevantnih institucija u cilju delotvornog sprečavanja nasilja u porodici u odnosu na do tada postojeća zakonska rešenja koja su se fokusirala na mere odnosno sankcije za nasilje u porodici. Prioritet u postupanju državnih organa, pre svega policije, ima sprečavanje da do nasilja dođe, odnosno da ono eskalira i da se ponovi. Važan aspekt Zakona predstavlja procena rizika od neposredne opasnosti od nasilja, opisana u članu 16, koja je osnov za aktiviranje ostalih učesnika u postupku sprečavanja nasilja, zaštite i podrške žrtvi. Zakon prepoznaće posedovanje oružja kao jedan od faktora rizika.

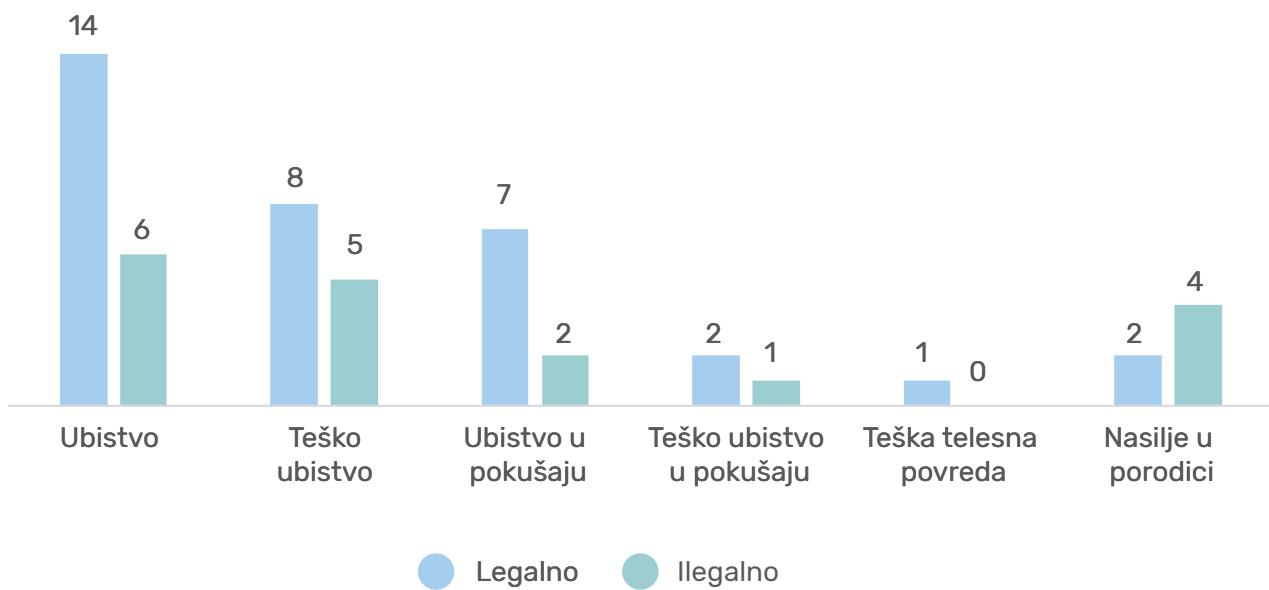
Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, u periodu od 2017. do 2020. godine u okviru porodice i partnerskih odnosa te uz upotrebu vatrenog oružja izvršena su 52 krivična dela. Većina krivičnih dela kao što su ubistvo, pokušaj ubistva, teško ubistvo i teško ubistvo u pokušaju, odnosno nanošenje teških telesnih povreda u kontekstu porodice i porodičnih odnosa izvršena su vatrenim oružjem u legalnom posedu, dok je krivično delo nasilje u porodici u većem broju slučajeva izvršeno nelegalnim vatrenim oružjem.¹⁸

¹⁸ *Nasilje u porodici – šta govore podaci* – Pregled dostupnih podataka o nasilju u porodici i zloupotrebi vatrenog oružja za nasilje, UNDP Srbija, 2022. Dostupno na: https://www.rs.undp.org/content-serbia/sr/home/library/womens_empowerment/Nasilje_u_porodici_sto_govore_podaci.html.

Grafikon 1: Krivična dela izvršena u okviru porodice i partnerskih odnosa uz upotrebu vatrenog oružja, 2017-2020. godine

Grafikon 2: Krivična dela izvršena uz upotrebnu legalnog/ilegalnog oružja

Izvor: Nasilje u porodici – šta govore podaci, 2022.

Broj komada vatrenog oružja u posedu građana Srbije i dalje je veoma visok. Značajan broj službenih lica različitih profesija ovlašćen je da nosi oružje, a liberalan odnos prema držanju i nabavljanju oružja doveo je do toga da vatrenog oružja ima mnogo i u posedu civilnog stanovništva. Ratovi u bivšoj Jugoslaviji su kao jednu od posledica imali i pojavu velike količine ilegalnog oružja u celom regionu Zapadnog Balkana.¹⁹

Prema podacima MUP Republike Srbije²⁰ iz 2016. godine, u Srbiji je 996.501 komad registrovanog oružja bio u legalnom posedu (dozvole za držanje oružja), od čega 270.705 pištolja i revolvera, 451.189 komada lovačkog oružja (puške i karabini) i 91.588 komada sportskog oružja. U toku legalizacije koja je otpočela marta 2015. godine, a okončana juna 2015. godine, iz ilegalnih u legalne tokove su prešla 7.543 komada oružja. Između ostalog, predato je 287 automatskih pušaka, 32 automatska pištolja (škorpion), 15 ručnih bacača (zolje, neispaljene) te 1.107 bombi i eksplozivnih sredstava. Predato je 160.434 komada municije različitog kalibra.²¹ U prethodnim legalizacijama najviše je bilo predatog automatskog oružja, poluautomatskih vojnih pušaka, oružja za ličnu bezbednost (pištolji i revolveri), lovačkog oružja (puške i karabini), zolja, bombi, ostalih minsko-eksplozivnih sredstava, kao i municije različitog kalibra.

U toku 2017. godine podneto je 117.158 zahteva za izdavanje dozvola za držanje i nošenje oružja, od čega je pozitivno rešeno ukupno 97.126 zahteva. Izdata su ukupno 62.073 različita dokumenta u vezi sa oružjem. Podnete su 964 žalbe, a po prigovorima građana rešena je 961 žalba.²²

Zloupotreba vatrenog oružja nije ograničena samo na ubistva, već je često povezana sa zastrašivanjem, pretnjama, vršenjem psihičkog ili seksualnog nasilja, kontrolom žrtava i drugim oblicima nasilja. U porodicama i partnerskim vezama u kojima nasilni članovi porodice ili partneri imaju pristup vatrenom oružju povećava se rizik od zloupotrebe vatrenog oružja i rizik od eskalacije nasilja, uključujući i ubistva kao krajnju i najdrastičniju posledicu. Samo prisustvo vatrenog oružja u kući ili oružja koje je dostupno učiniocu nasilja drži žrtve u strahu od obraćanja nadležnim institucijama, a sprečava i moguće svedoke nasilja da prijave delo ili pomognu žrtvi.²³ Podaci o korišćenju oružja u porodičnom nasilju koje nije ishodovalo smrću ili povredama ne postoje. Istraživanja upućuju na to da korišćenje oružja kao sredstva psihološkog pritiska, sredstva emocionalnog nasilja te njegovo korišćenje u seksualnom nasilju predstavljaju raširene pojave.

¹⁹ Detaljnije u: *Oružje na meti – Zloupotreba vatrenog oružja u Srbiji*, South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC), 2015. Prema: Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021, str. 71.

²⁰ Galović, M., Zakon smanjio potražnju za legalnim oružjem, Politika, 25. 7. 2016. godine, <https://www.politika.rs/sr/clanak/359796/Zakon-smanjio-potraznju-za-legalnim-oruzjem>.

²¹ *Ibid.*

²² Podaci iz statistike MUP RS, 2021.

²³ Lacmanović, V., Analiza slučajeva femicida vatrenim oružjem (jun 2017 – jun 2020), UNDP, 2021, str. 4–5.

Prema istraživanju sprovedenom u AP Vojvodini, u više od trećine slučajeva vatreno oružje korišćeno je kao pretnja,²⁴ dok je prema drugom istraživanju oko dve trećine žena navelo da su njihovi partneri koristili oružje kao pretnju povredom ili ubistvom.²⁵

Kada je reč o prevenciji rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, značajan aspekt predstavlja učešće učinilaca nasilja u oružanim sukobima. Istraživanje OEBS-a pokazuje da borci iz ratova u bivšoj Jugoslaviji i dalje pate od posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP), što potencijalno pogoršava postojeće tendencije ka nasilju nad ženama. Uz napomenu da podatke treba tumačiti s oprezom, to istraživanje pokazuje da kod žena čiji su se sadašnji partneri borili u nekom oružanom sukobu postoji dva do četiri puta veća šansa da će im oni pretiti fizičkim nasiljem u odnosu na žene čiji partneri nisu učestvovali u oružanim sukobima. Slično tome, prisustvo većine oblika fizičkog i seksualnog nasilja je veće ako je bivši partner koji je učinio nasilje bio učesnik oružanih sukoba.²⁶

- U periodu od 2018. do 2020. godine desilo se ukupno **85.498 događaja u vezi sa nasiljem u porodici** i u njima je evidentirano **89.018 učinilaca i 96.594 žrtve**.
- Najviše je evidentirano događaja u kojima je bilo **psihičkog nasilja (58.926, tj. 59,7%)**, zatim događaja u vezi sa **fizičkim nasiljem (35.780 ili 36,2%)**, **ekonomskim nasiljem (3.361 događaj ili 3,4%)** i **seksualnim nasiljem (676 ili 0,7%)**.²⁷
- U periodu od 2018. do 2020. godine nadležni policijski službenici izrekli su ukupno **86.911 hitnih mera u vezi sa sprečavanjem nasilja u porodici**. Od ovog broja, prema evidenciji MUP-a, produženo je **57.025 (65,61%) izrečenih mera, a prekršeno 4.252 (4,89%)**.
- U trogodišnjem periodu evidentirano je **89.018 učinilaca nasilja** u porodici. **Većina učinilaca bili su muškarci, i to u 82% slučajeva**. Podaci o broju zloupotrebljenog i oduzetog vatrenog oružja u ovim događajima ne postoje.
- U 559 (0,6%) slučajeva učinoci nasilja u porodici su bili pripadnici MUP-a, dok za ostala lica koja imaju pristup vatrenom oružju po osnovu zanimanja podaci ne postoje.

²⁴ Božanić, D., Rod i malokalibarsko i lako oružje – *Glavna pitanja i strateški odgovori u Jugoistočnoj Evropi*. Prema: Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021, str. 25.

²⁵ Sorenson, S. B., Wiebe, D. J., *Weapons in the Lives of Battered Women*. 94 Am. J. Pub. Health, 2004. Prema: Lacmanović, V., *Femicid u Srbiji: potraga za podacima, odgovorom institucija i medijska slika, Annals for Istrian and Mediterranean Studies*, 2019, str. 45. Dostupno na: https://zdjp.si/wp-content/uploads/2019/07/ASHS_29-2019-1_LACMANOVIC.pdf.

²⁶ „Dobrobit i bezbednost žena – Srbija osnovni izveštaj”, OEBS, 2019. Prema: Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021, str. 25.

²⁷ Kada je reč o ukupnom broju događaja i vrsti nasilja u vezi sa sprečavanjem nasilja u porodici u evidenciji MUP-a, važno je napomenuti da evidencija obuhvata više vrsta nasilja pod jednim događajem, pa je zato ukupan broj evidentiranih oblika nasilja veći od ukupnog broja prijavljenih događaja nasilja.

2. Sprečavanje nasilja u porodici: pravni okvir

Sprečavanje nasilja u porodici i postupanje državnih organa i ustanova u sprečavanju nasilja u porodici i pružanju zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici neposredno su regulisani Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici.²⁸ Cilj zakona je da na opšti i jedinstven način uredi organizaciju i postupanje državnih organa i ustanova i time omogući delotvorno sprečavanje nasilja u porodici i hitnu, blagovremenu i delotvornu zaštitu i podršku žrtvama. Za sprečavanje nasilja u porodici i pružanje zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici i žrtvama krivičnih dela koja su propisana tim zakonom nadležni su policija, javna tužilaštva, sudovi opšte nadležnosti i prekršajni sudovi, kao nadležni državni organi, i centri za socijalni rad, kao ustanove. Pored njih, u sprečavanju nasilja u porodici, preko davanja pomoći i obaveštavanja o nasilju, kao i u pružanju podrške žrtvama nasilja, učestvuju i druge ustanove u oblasti dečje zaštite, socijalne zaštite, obrazovanja, vaspitanja i zdravstva. Zdravstvene ustanove su ustanove nadležne za primenu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici.²⁹

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici primenjuje se i na saradnju u sprečavanju nasilja u porodici u krivičnim postupcima za krivična dela rodno zasnovanog nasilja, kao i na pružanje zaštite i podrške žrtvama tih krivičnih dela.³⁰ Zakon je propisao dužnost svih državnih organa i ustanova nadležnih za primenu zakona (uključujući i zdravstvene ustanove) da brzo, delotvorno i koordinirano sprečavaju nasilje u porodici i vršenje krivičnih dela određenih ovim zakonom te da pruže žrtvi zaštitu, pravnu pomoć i psihosocijalnu i drugu podršku radi njenog oporavka, osnaživanja i osamostaljivanja.³¹

Proces sprečavanja nasilja u porodici obuhvata, pored krivičnog gonjenja i kažnjavanja, i sledeće aktivnosti u kojima (može da) učestvuje i zdravstveni sistem: prijavljivanje, prepoznavanje nasilja i procena rizika. Državni i drugi organi, organizacije i ustanove imaju obavezu da neodložno prijave policiji ili javnom tužiocu svako saznanje o nasilju u porodici ili neposrednoj opasnosti od njega. Nadležni državni organi (policija, sudovi i tužilaštva) i centri za socijalni rad imaju dužnost da, u okviru svojih redovnih poslova, prepoznaju nasilje u porodici, kao i opasnost od nasilja.³²

²⁸ Zakon o sprečavanju nasilja porodici („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016).

²⁹ *Ibid.*, član 7.

³⁰ *Ibid.* Članom 4. propisana su krivična dela proganjanje (član 138a KZ), silovanje (član 178. KZ), obljava nad nemoćnim licem (član 179. KZ), obljava nad detetom (član 180. KZ), obljava zloupotrebotom položaja (član 181. KZ), nedozvoljene polne radnje (član 182. KZ), polno uz nemiravanje (član 182a KZ), podvodjenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa (član 183. KZ), posredovanje u vršenju prostitucije (član 184. KZ), prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnih lica za pornografiju (član 185. KZ), navođenje deteta na prisustvovanje polnim radnjama (član 185a KZ), zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica (član 193. KZ), nasilje u porodici (član 194. KZ), nedavanje izdržavanja (član 195. KZ), kršenje porodičnih obaveza (član 196. KZ), rodoskrnuće (član 197. KZ), trgovina ljudima (član 388. KZ) i druga krivična dela, ako je krivično delo posledica nasilja u porodici.

³¹ *Ibid.*, član 12.

³² *Ibid.*, član 13.

Prilikom procene rizika naročito se vodi računa o tome da li je mogući učinilac ranije ili neposredno pre procene rizika učinio nasilje u porodici te da li je spreman da ga ponovi, da li je pretio ubistvom ili samoubistvom, poseduje li oružje, da li je mentalno bolestan ili zloupotrebljava psihoaktivne supstance, da li postoji sukob oko starateljstva nad detetom ili oko načina održavanja ličnih odnosa deteta i roditelja koji je mogući učinilac, da li je izrečena hitna mera ili određena mera zaštite od nasilja u porodici, te da li žrtva doživljava strah i kako ona procenjuje rizik od nasilja.³³

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici je uspostavio grupe za koordinaciju i saradnju, koje čine predstavnici javnog tužilaštva, policije i centra za socijalni rad.³⁴ Uloga grupe je razmatranje slučajeva nasilja u porodici koji nisu okončani pravosnažnim odlukama u građanskom ili krivičnom postupku, kao i slučajeva kada je potrebno pružiti zaštitu i podršku žrtvama nasilja u porodici i žrtvama krivičnih dela iz ovog zakona. Grupa izrađuje individualni plan zaštite i podrške žrtvi i predlaže nadležnom javnom tužilaštvu mere za okončanje sudskih postupaka. Sastancima grupe mogu, po potrebi, prisustvovati predstavnici obrazovnih, vaspitnih i zdravstvenih ustanova i Nacionalne službe za zapošljavanje, predstavnici drugih pravnih lica i udruženja i pojedinci koji pružaju zaštitu i podršku žrtvama.³⁵

Zdravstvene ustanove, kao i drugi organi i ustanove nadležni za primenu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, dužne su da u prvom kontaktu sa žrtvom nasilja u porodici ili žrtvom krivičnog dela iz ovog zakona daju žrtvi potpuna obaveštenja o organima, pravnim licima i udruženjima koja pružaju zaštitu i podršku, na način i na jeziku koji žrtva nasilja razume.³⁶ Na osnovu ovog zakona, odlukom Vlade Republike Srbije³⁷ osnovan je Savet za suzbijanje nasilja u porodici, čija je uloga da prati primenu ovog zakona i poboljšava koordinisanje i delotvornost sprečavanja nasilja u porodici i zaštitu od nasilja u porodici. Član Saveta je i predstavnik Ministarstva zdravlja Republike Srbije.

³³ *Ibid.*, član 16.

³⁴ *Ibid.*, član 26.

³⁵ *Ibid.*, član 25.

³⁶ *Ibid.*, član 29.

³⁷ Odluka o obrazovanju Saveta za suzbijanje nasilja u porodici („Službeni glasnik RS”, br. 69/2017, 30/2021 i 69/2021).

3. Upotreba vatrenog oružja: pravni okvir

Zakonodavstvo Republike Srbije prepoznaje vezu između zloupotrebe vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici i tretira posedovanje oružja kao faktor rizika i u zakonskim i u strateškim dokumentima.

Posedovanje oružja definiše se kao faktor rizika od nasilja u porodici u Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici. Slučajevi rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici predstavljaju visok bezbednosni rizik i za žrtve i za policijske službenike koji intervenišu po prijavama. Na osnovu ovog zakona, sačinjena je i Lista za procenu rizika za policijske službenike (u daljem tekstu: Policijska lista rizika); policijski službenici su inicijalna institucija u prepoznavanju i delovanju kada dođe do saznanja o nasilju ili opasnosti od njega. Lista sadrži i sledeća dva faktora rizika: preti upotrebom oružja i ima oružje u legalnom posedu. Policijska lista rizika ovim odstupa od Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, koji kao faktor rizika tretira posedovanje oružja i ne ograničava se samo na oružje u legalnom posedu.

Ni Zakon o sprečavanju nasilja u porodici ni Policijska lista rizika ne bave se pitanjem dostupnosti oružja koje nije u posedu izvršioca (npr. oružje koje u legalnom ili ilegalnom posedu ima član porodice, član zajedničkog domaćinstva, srodnik izvršioca ili treće lice koje svoje oružje može lako učiniti dostupnim izvršiocu nasilja), iako je bilo slučajeva da su femicid ili nasilje u porodici izvršeni oružjem koje nije ni bilo u posedu izvršioca. Isto tako, u praksi su primećena ograničenja Policijske liste rizika koja ne predviđa mogućnost evidentiranja da oružje nije nađeno ili da ne postoje informacije o njegovoj dostupnosti.³⁸

Policijski službenici dužni su da izvrše procenu mogućih rizika po sopstvenu bezbednost i po bezbednost žrtve i da preduzmu sve neophodne mere i radnje predostrožnosti i zaštite bezbednosti. Prisustvo oružja zauzima prvo mesto na listi najčešćih i visokih rizika u slučajevima rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Nedostatak podataka o slučajevima rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici izvršenim uz upotrebu vatrenog oružja u privatnoj sferi znatno ometa svaki napredak na polju borbe protiv rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.

Međunarodni standardi i propisi kojima se reguliše upotreba i kontrola vatrenog oružja

- Program akcije UN u odnosu na malokalibarsko oružje i praktične mere za razoružanje (Programme of Action – PoA)³⁹
- Akcioni plan UN za pitanja razoružanja⁴⁰

³⁸ Nasilje u porodici – šta govore podaci, pregled dostupnih podataka o nasilju u porodici i zloupotrebi vatrenog oružja za nasilje, UNDP Srbija, 2022. Dostupno na: https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/womens_empowerment/Nasilje_u_porodici_sto_govore_podaci.html.

³⁹ Dostupno na: <https://unrcpd.org/conventional-weapons/poa/>.

⁴⁰ Dostupno na: <https://www.un.org/disarmament/wp-content/uploads/2016/06/update-gender-action-plan-2016.pdf>.

- Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1325 – Žene, mir i bezbednost⁴¹
- Rezolucija Generalne skupštine UN 65/69 – Žene, razoružanje, neširenje i kontrola oružja⁴²
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena,⁴³ sa Opštom preporukom komiteta CEDAW br. 30 o ženama u prevenciji sukoba, u situacijama u sukobima i nakon sukoba⁴⁴
- Ciljevi održivog razvoja (Sustainable Development Goals – SDGs), Cilj 3 – Dobro zdravlje, Cilj 5 – Rodna ravnopravnosti i Cilj 16 – Mir, pravda i snažne institucije⁴⁵
- Strategija suzbijanja nezakonitog vatrenog oružja, malokalibarskog i lakog oružja i municije EU⁴⁶
- Direktiva Saveta Evropske unije 91/477/EEC o kontroli nabavke i posedovanja vatrenog oružja⁴⁷
- Direktiva Evropskog parlamenta i Evropske komisije broj 555/2021 od 24. aprila 2021. godine⁴⁸
- Mapa puta za održivo rešenje za suzbijanje nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakiom oružjem i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu do 2024. godine – Cilj 4: do 2024. godine znatno smanjiti snabdevanje, potražnju i zloupotrebu vatrenog oružja kroz povećanje nivoa svesti o opasnosti od oružja, edukaciju, promociju kontrole naoružanja i bolju obaveštenost.⁴⁹

Domaći strateški i zakonodavni okvir za upotrebu i kontrolu vatrenog oružja sa pripadajućim propisima

- Akcioni plan za poglavlje 23 – Pravda i osnovna prava⁵⁰
- Akcioni plan za poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbednost, revidirana verzija⁵¹

⁴¹ Dostupno na: <http://www.peacewomen.org/SCR-1325>.

⁴² Dostupno na: <https://undocs.org/A/RES/65/69>.

⁴³ Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx>.

⁴⁴ Dostupno na: <https://undocs.org/en/CEDAW/C/GC/30>.

⁴⁵ Dostupno na: <https://www.stat.gov.rs/media/3707/un-sdg-brochure-srb-cir-2018-2-web.pdf>.

⁴⁶ Council Conclusions on the Adoption of an EU Strategy Against Illicit Firearms, Small Arms & Light Weapons & Their Ammunition – Council Conclusions (19 November 2018). Dostupno na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13581-2018-INIT/en/pdf>.

⁴⁷ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0477&from=EN>.

⁴⁸ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021L0555&from=en>.

⁴⁹ Dostupno na: https://www.seesac.org/f/docs/publications-salw-control-roadmap/Roadmap_bchure_web_BCMS.pdf.

⁵⁰ Dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%202023.pdf>.

⁵¹ Dostupno na: <https://media.cpes.org.rs/2020/09/Akcioni-plan-PG-24.pdf>.

- Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji sa akcionim planom, 2019–2024.⁵²
- Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici, 2021–2025.⁵³
- Poseban protokol o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja prema ženama u porodici i u partnerskim odnosima⁵⁴
- Drugi NAP za primenu Rezolucije SB UN 1325 „Žene, mir i bezbednost“ u Republici Srbiji za period 2017–2020.⁵⁵
- Zakon o oružju i municiji⁵⁶
- Krivični zakonik RS⁵⁷
- Zakon o sprečavanju nasilja u porodici⁵⁸
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti⁵⁹
- Zakon o policiji⁶⁰
- Zakon o privatnom obezbeđenju⁶¹
- Pravilnik o bližim uslovima za obavljanje zdravstvene delatnosti u zdravstvenim ustanovama i drugim oblicima zdravstvene službe⁶²
- Pravilnik o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkog lica za držanje i nošenje oružja⁶³

Analiza se u pojedinim poglavljima odvojeno bavi odredbama relevantnih propisa u kontekstu sagledavanja uloge zdravstvenog sistema u sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici učinjenog uz upotrebu vatrene oružja.

⁵² Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji sa akcionim planom, 2019–2024. („Službeni glasnik RS“, broj 44/2019).

⁵³ Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici, 2021–2025. („Službeni glasnik RS“, broj 47/2021).

⁵⁴ Dostupno na: <https://hrcrv.org/wp-content/uploads/2020/09/Poseban-protokol-o-postupanju-polijskih-slu%C5%BEbenika-u-slu%C4%8Dajevima-nasilja-nad-%C5%BEenama-u-porodici-i-u-partnerskim-odnosima..pdf>.

⁵⁵ Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/7/341161.pdf>.

⁵⁶ Zakon o oružju i municiji („Službeni glasnik RS“, br. 20/2015, 10/2019 i 20/2020).

⁵⁷ Krivični zakonik RS („Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019).

⁵⁸ Zakon o sprečavanju nasilja u porodici („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016).

⁵⁹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS“, broj 25/2019).

⁶⁰ Zakon o policiji („Službeni glasnik RS“, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018).

⁶¹ Zakon o privatnom obezbeđenju („Službeni glasnik RS“, br. 104/2013, 42/2015 i 87/2018).

⁶² Pravilnik o bližim uslovima za obavljanje zdravstvene delatnosti u zdravstvenim ustanovama i drugim oblicima zdravstvene službe („Službeni glasnik RS“, br. 43/2006, 112/2009, 50/2010, 79/2011, 10/2012 – dr. pravilnik, 119/2012 – dr. pravilnik, 22/2013 i 16/2018).

⁶³ Pravilnik o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkog lica za držanje i nošenje oružja („Službeni glasnik RS“, br. 25/2016, 79/2016)

3.1. Nabavka, držanje i nošenje vatrene oružja

Nabavka i držanje vatrene oružja regulisani su odredbama Zakona o oružju i municipiji, Zakona o policiji, Krivičnim zakonikom Republike Srbije, Zakonom o privatnom obezbeđenju, Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici i Zakonom o zdravstvenoj zaštiti. Ovi zakoni određuju uslove za nabavku, posedovanje i nošenje vatrene oružja i municipije od strane civila i osoblja privatnih preduzeća koja pružaju usluge obezbeđenja. Osnovni zakon koji uređuje nabavku, držanje i nošenje oružja je Zakon o oružju i municipiji.

Zakon o oružju i municipiji prepoznaje dozvolu za nošenje oružja i kolekcionarsku dozvolu.⁶⁴ Fizičkom licu koje ima registrovano oružje za ličnu bezbednost iz kategorije B može se izdati dozvola za nošenje oružja, a zahtev se podnosi nadležnom organu. Prilikom podnošenja zahteva lice mora ispunjavati uslove za nabavljanje i držanje oružja iz kategorije B i učiniti verovatnim da mu je lična bezbednost bitno ugrožena ili bi mogla biti ugrožena u tolikoj meri da je za njegovu bezbednost neophodno nošenje oružja.⁶⁵ Dozvola za nošenje oružja sadrži podatke o fizičkom licu i daje mu pravo da nosi pištolj odnosno revolver registrovan kao oružje za ličnu bezbednost iz kategorije B.⁶⁶

Uslovi za nabavljanje i držanje oružja iz kategorije B podrazumevaju da su lica koja podnose zahteve za držanje i nošenje vatrene oružja punoletna, državljeni Republike Srbije ili stalno nastanjeni stranci te da su zdravstveno sposobna za držanje i nošenje oružja. Neophodno je i da nisu pravosnažno osuđivana na kaznu zatvora za krivična dela protiv: života i tela, sloboda i prava čoveka i građanina, polne slobode, braka i porodice, imovine, zdravlja ljudi, opšte sigurnosti ljudi i imovine, ustavnog uređenja i bezbednosti RS, državnih organa, javnog reda i mira, čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, odnosno da se protiv njih ne vodi postupak za navedena krivična dela. Takođe, uslov je i da nisu pravosnažno kažnjavana u poslednje četiri godine za prekršaje u oblasti javnog reda i mira za koje je propisana kazna zatvora i za prekršaje iz Zakona o oružju i municipiji, kao i da na osnovu bezbednosno-operativne provere u mestu prebivališta, boravišta te mestu rada svojim ponašanjem ne ukazuju na to da će predstavljati opasnost za sebe ili za druge i javni red i mir.

⁶⁴ Vidi član 10. Zakona o oružju i municipiji. Nadležni organ rešenjem može odobriti fizičkom licu koje ispunjava uslove iz člana 11. Zakona o oružju i municipiji, poseduje najmanje pet komada registrovanog oružja iz kategorije B i koje raspolaže prostorno-tehničkim uslovima za bezbedan smeštaj i čuvanje oružja, izdavanje kolekcionarske dozvole za nabavljanje oružja. (Član 18).

⁶⁵ Član 25 Zakona o oružju i municipiji.

⁶⁶ Vidi član 3. stav 1. tačka 33. Zakona o oružju i municipiji. Oružje iz kategorije B podrazumeva svako vatreno oružje (kratko, dugo, poluautomatsko, repetirajuće, jednometno, dvometno, sa olučenim i glatkim cevima), osim onog koje spada u kategorije A i C i konvertibilno oružje (član 4. stav 1. tačka 2. Zakona o oružju i municipiji).

Da bi dobila dozvolu za nabavljanje i držanje oružja, lica moraju biti obučena za rukovanje vatrenim oružjem i moraju imati opravdan razlog. Smatra se da lice ima opravdan razlog za nabavljanje i držanje oružja za ličnu bezbednost iz kategorije B ukoliko učini verovatnim da bi mu mogla biti ugrožena lična bezbednost zbog prirode posla ili drugih okolnosti, za lovačko oružje potrebno je dostaviti dokaz o ispunjenosti uslova za posedovanje lovne karte, dok je za sportsko oružje potrebno dostaviti uverenje o aktivnom članstvu u sportskoj streljačkoj organizaciji. Lice takođe mora obezrediti uslove za bezbedan smeštaj i čuvanje oružja.⁶⁷

Izdavanje dozvole za nošenje oružja rešenjem odobrava direktor policije ili policijski službenik koga on za to ovlasti, ili se zahtev odbija ukoliko podnositelj ne ispunjava zakonom propisane uslove. Dozvolu za nošenje oružja za ličnu bezbednost na osnovu rešenja kojim je nošenje oružja odobreno izdaje nadležni organ, a dozvola važi uz oružni list. Imači dozvole za nošenje oružja može uz oružni list nositi u isto vreme samo jedan komad oružja za koje mu je izdat oružni list, s tim da na javnom mestu oružje ne sme učiniti vidljivim drugim licima, odnosno ne sme ga nositi na način koji izaziva uznemirenje drugih lica. Dozvola za nošenje oružja se izdaje sa ograničenim rokom važenja do pet godina, a ukoliko se u sprovedenom postupku utvrди da lice kome je izdata dozvola za nošenje oružja za ličnu bezbednost prestane da ispunjava zakonom propisane uslove, direktor policije odnosno ovlašćeni policijski službenik doneće rešenje kojim se nošenje oružja zabranjuje i izdata dozvola oduzima.⁶⁸

Pored civila, značajan broj službenih lica različitih profesija ovlašćen je da nosi vatreno oružje (policijski službenici, pripadnici Vojske Srbije, pripadnici Bezbednosno-informativne agencije (BIA), Vojnobezbednosne agencije (VBA) i Vojnoobaveštajne agencije (VOA), carinski službenici, pripadnici službe za obezbeđenje Uprave za izvršenje krivičnih sankcija i pravosudne straže). Iako značajan broj zakona i podzakonskih propisa sadrži posebne odredbe kojima se uređuje nošenje službenog oružja od strane službenih lica, oni ne upućuju na shodnu primenu Zakona o oružju i municiji.⁶⁹

⁶⁷ *Ibid.*, član 11.

⁶⁸ *Ibid.*, član 25.

⁶⁹ Vidi Pravilnik o načinu obezbeđivanja zdravstvene zaštite i o merilima i načinu utvrđivanja psihofizičke sposobnosti potrebne za obavljanje poslova određenih radnih mesta policijskih službenika („Službeni glasnik RS”, broj 110/2006), Zakon o policiji („Službeni glasnik RS”, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018), Zakon o carinskoj službi („Službeni glasnik RS”, br. 95/2018 i 144/2020), Pravilnik o uslovima i načinu nošenja oružja i municije carinskih službenika („Službeni glasnik RS”, broj 53/2019), Zakon o Vojsci Srbije („Službeni glasnik RS”, br. 116/2007, 88/2009, 101/2010 - dr. zakon, 10/2015, 88/2015 - odluka US, 36/2018, 94/2019 i 74/2021 - odluka US), Uredbu o posebnim kriterijumima u postupku za prijem u radni odnos i prestanak radnog odnosa u Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji („Službeni glasnik RS”, broj 86/2010), Zakon o privatnom obezbeđenju („Službeni glasnik RS”, br. 104/2013, 42/2015 i 87/2018), Pravilnik o posebnim uslovima koje treba da ispunjava zaposleni koji se upućuje na rad u Posebnu pritvorsku jedinicu i način njegovog izbora pre upućivanja na rad („Službeni glasnik RS”, broj 103/2014) i Zakon o bezbednosno-informativnoj agenciji („Službeni glasnik RS”, br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - odluka US, 66/2014 i 36/2018).

Stoga su uslovi za ovlašćenje za nošenje i upotrebu oružja zapravo oni uslovi koji su propisani za zasnivanje radnog odnosa, odnosno prijem u službu.⁷⁰ Nadležnost nad primenom Zakona o oružju i municiji vrši Ministarstvo unutrašnjih poslova i u skladu sa tim izdaje isprave⁷¹ od važnosti za prevenciju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.

Evidencija podnetih zahteva i izdatih dozvola za nošenje oružja vodi se na propisanom obrascu⁷² koji sadrži niz podatka, uključujući lične podatke, zanimanje, broj oružnog lista, datum izdavanja/pasivizacije dozvole, ali ne i podatak da li je zahtev podnet prvi put ili ponovljen niti bilo koji podatak u vezi sa zdravstvenom dokumentacijom lica kojima su zahtevi odbijeni.

Iako je među uslovima za dobijanje dozvole za nošenje vatrenog oružja prepoznat značaj osude podnosioca zahteva na kaznu zatvora za određena krivična dela i prekršaje, u obzir nije uzeta okolnost eventualnog izricanja hitnih mera po Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici i mera zaštite od nasilja u porodici po Porodičnom zakonu. Takođe, zakon ne uzima u obzir okolnost da li je protiv podnosioca zahteva odgovarajućem organu eventualno podneta prijava zbog nasilja u porodici koja još uvek nije rezultirala pokretanjem krivičnog postupka, odnosno okolnost da protiv podnosioca zahteva eventualno nije vođen krivični postupak usled primene instituta odlaganja krivičnog gonjenja.⁷³ **Osnovano se može ukazati na to da bi bilo značajno da policijski službenici prilikom bezbednosne operativne provere podnosioca zahteva, u saradnji sa centrom za socijalni rad, izvrše proveru porodičnih okolnosti podnosioca zahteva (da li je u toku postupak za razvod braka, poveravanje dece i sl.). Imajući u vidu da postupak procene verovatnoće da li postoji opravdan razlog za nabavljanje i držanje oružja koji je u nadležnosti policijskih službenika nije posebno ureden, detaljnije uređivanje procedure takođe može značajno doprineti poboljšanju u ovoj oblasti.**

⁷⁰ Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021, str. 41.

⁷¹ Zakon o oružju i municiji, čl. 9 i 10.

⁷² Dostupno na: https://www.paragraf.rs/obrasci/4677_ID.pdf.

⁷³ Zakonik o krivičnom postupku, član 283.

3.2. Zdravstvena sposobnost kao uslov za držanje i nošenje oružja

Zakon o oružju i municiji propisuje da dozvolu za nabavljanje i držanje oružja iz kategorije B mogu dobiti lica koja ispunjavaju zakonom propisane uslove koji se proveravaju u propisanoj proceduri, među kojima je i zdravstvena sposobnost lica za držanje i nošenje oružja.⁷⁴

Zdravstvena sposobnost za držanje i nošenje oružja predviđena Zakonom o oružju i municiji dokazuje se uverenjem o zdravstvenoj sposobnosti, a njega izdaje zdravstvena ustanova koja dobije rešenje ministarstva nadležnog za poslove zdravlja da ispunjava uslove za obavljanje lekarskih pregleda za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja. Ovlašćena zdravstvena ustanova za obavljanje lekarskih pregleda za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja obavezna je da najkasnije u roku od osam dana od dana obavljenog pregleda obavesti najbližu organizacionu jedinicu Ministarstva unutrašnjih poslova o činjenici da lekarski pregledano lice ne ispunjava uslove za odobravanje držanja i nošenja oružja. Dozvola za nabavljanje i držanje oružja nije vremenski ograničena, s tim da lice kome je odobreno nabavljanje oružja iz kategorije B, odnosno izdat oružni list, mora nadležnom organu svakih pet godina odnosno po isteku važenja lekarskog uverenja o zdravstvenoj sposobnosti dostaviti novo uverenje koje nije starije od mesec dana. Fizičko lice koje nije zadovoljno izdatim uverenjem o zdravstvenoj sposobnosti za držanje i nošenje oružja može izjaviti žalbu drugostepenoj lekarskoj komisiji, koju imenuje ministar nadležan za poslove zdravlja.⁷⁵

Nadležni organ koji je izdao oružni list fizičkom licu obavezan je da odmah o toj činjenici obavesti izabranog lekara tog lica. Izabrani lekar koji sazna da je kod fizičkog lica koje drži i nosi oružje došlo do promene zdravstvenog stanja koje utiče na zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja, mora odmah po saznanju da obavesti najbližu organizacionu jedinicu Ministarstva unutrašnjih poslova.⁷⁶ Bliži uslovi koje u pogledu zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja moraju da ispunjavaju fizička lica koja drže i nose oružje propisani su Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja.⁷⁷

⁷⁴ Zakon o oružju i municiji, čl. 11 i 12.

⁷⁵ Ibid., član 12.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Pravilnik o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja („Službeni glasnik RS”, br. 25/2016 i 79/2016).

Nadležni organ, po službenoj dužnosti, vodi računa o tome da li fizičko lice koje drži oružje iz kategorije B ispunjava propisane uslove, a ako prestanu da postoje neki od propisanih uslova, nadležni organ će doneti rešenje o oduzimanju oružnog lista, oružja i municije.⁷⁸ Zakon o oružju i municiji je propisao i prekršaj u slučaju propusta fizičkog lica da dostavi uverenje o zdravstvenoj sposobnosti za držanje i nošenje oružja po isteku roka od pet godina, odnosno po isteku važenja lekarskog uverenja, kao i u slučaju da izabrani lekar odmah po saznanju ne obavesti najbližu organizacionu jedinicu Ministarstva unutrašnjih poslova da je kod fizičkog lica koje drži i nosi oružje došlo do promene zdravstvenog stanja koje utiče na zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja.⁷⁹

Pored lekarskih uverenja, postupanje u okviru postupka izdavanja dozvola za držanje i nošenje oružja regulisano je Pravilnikom o postupku izdavanja, izgledu i sadržini obrazaca i isprava o oružju predviđenih Zakonom o oružju i municiji.⁸⁰ Odredbe opštег karaktera u vezi sa uslovima (uključujući i zdravstvenu sposobnost) za držanje i nošenje oružja nalaze se i u drugim zakonima koji uređuju položaj lica koja obavljaju poslove i delatnosti povezane sa držanjem i nošenjem oružja.

Radni odnos u Ministarstvu unutrašnjih poslova za radno mesto policijskog službenika može zasnovati lice koje, između ostalog, mora da ima psihofizičke sposobnosti potrebne za obavljanje poslova tog radnog mesta, dok su posebno označena radna mesta koja zahtevaju posebne psihičke sposobnosti (adekvatan nivo intelektualne efikasnosti i adekvatna struktura ličnosti) i radna mesta za koja su preduslov posebne veštine.⁸¹ Gubitak ili umanjenje radne sposobnosti imaće uticaja na nošenje službenog oružja. Tako policijski službenik ima obavezu da neposrednom rukovodiocu predla službeno oružje, municiju, službenu legitimaciju i službenu značku kada je odlukom nadležne zdravstvene ustanove proglašen nesposobnim za vršenje poslova policijskog službenika zbog bolesti iz grupe duševnih bolesti i poremećaja, na dan početka privremene sprečenosti za rad.⁸²

Lice se može zaposliti kao carinski službenik ako pored ostalih propisanih uslova ispunjava i opšte i posebne zdravstvene i psihofizičke uslove za vršenje poslova za to radno mesto.⁸³

⁷⁸ Zakon o oružju i municiji, član 28.

⁷⁹ Ibid., član 47

⁸⁰ Pravilnik o postupku izdavanja, izgledu i sadržini obrazaca i isprava o oružju predviđenih Zakonom o oružju i municiji („Službeni glasnik RS”, broj 16/2016).

⁸¹ Pravilnik o načinu obezbeđivanja zdravstvene zaštite i o merilima i načinu utvrđivanja psihofizičke sposobnosti potrebne za obavljanje poslova određenih radnih mesta policijskih službenika („Službeni glasnik RS”, broj 110/2006), čl. 5 i 6.

⁸² Zakon o policiji („Službeni glasnik RS”, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018), član 38.

⁸³ Zakon o carinskoj službi („Službeni glasnik RS”, br. 95/2018 i 144/2020), čl. 59; Zakon o policiji, čl. 36, 38. i 245.

Carinski službenik koji obavlja poslove suzbijanja krijumčarenja, obaveštajne poslove i poslove unutrašnje kontrole ima pravo i obavezu da nosi oružje i municiju pod uslovima i na način koji propiše ministar. Kontrola sposobnosti i kontrola psihofizičkih sposobnosti carinskih službenika za nošenje i upotrebu vatrene oružja obavlja se najmanje jednom godišnje.⁸⁴ Profesionalno vojno lice mora biti zdravstveno i psihofizički sposobno za službu u Vojsci Srbije,⁸⁵ dok gubitak zdravstvene sposobnosti predstavlja osnov za prestanak službe.⁸⁶ Kandidat za prijem na rad u Vojnoobaveštajnoj agenciji odnosno Vojnobezbednosnoj agenciji mora da ispunjava, pored ostalih uslova i kriterijuma, i psihološko-medicinski kriterijum.⁸⁷

Za vršenje poslova privatnog obezbeđenja fizičkom licu je neophodna licenca, dok je jedan od uslova za izdavanje licence postojanje psihofizičke sposobnosti za vršenje ovih poslova. Postojanje psihofizičke sposobnosti se dokazuje lekarskim uverenjem ili izveštajem nadležne zdravstvene ustanove ili uverenjem da je lice zdravstveno sposobno za držanje i nošenje oružja, ako poslove obavlja sa oružjem, koje nije starije od 60 dana u momentu podnošenja zahteva.⁸⁸ Poslove pravosudne straže može obavljati samo lice koje je, između ostalog, i zdravstveno (psihofizički) sposobno i obućeno za rukovanje vatrenim oružjem,⁸⁹ dok samo zaposleni koji je psihofizički sposoban za rad u Posebnoj pritvorskoj jedinici⁹⁰ može biti upućen na rad u nju.

---

⁸⁴ Pravilnik o uslovima i načinu nošenja oružja i municije carinskih službenika („Službeni glasnik RS“, broj 53/2019), član 4.

⁸⁵ Zakon o Vojsci Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 116/2007, 88/2009, 101/2010 - dr. zakon, 10/2015, 88/2015 - odluka US, 36/2018, 94/2019 i 74/2021 - odluka US), član 39.

⁸⁶ *Ibid.*, član 110.

⁸⁷ Uredba o posebnim kriterijumima u postupku za prijem u radni odnos i prestanak radnog odnosa u Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji („Službeni glasnik RS“, broj 86/ 2010), član 2. stav 2. tačka 3.

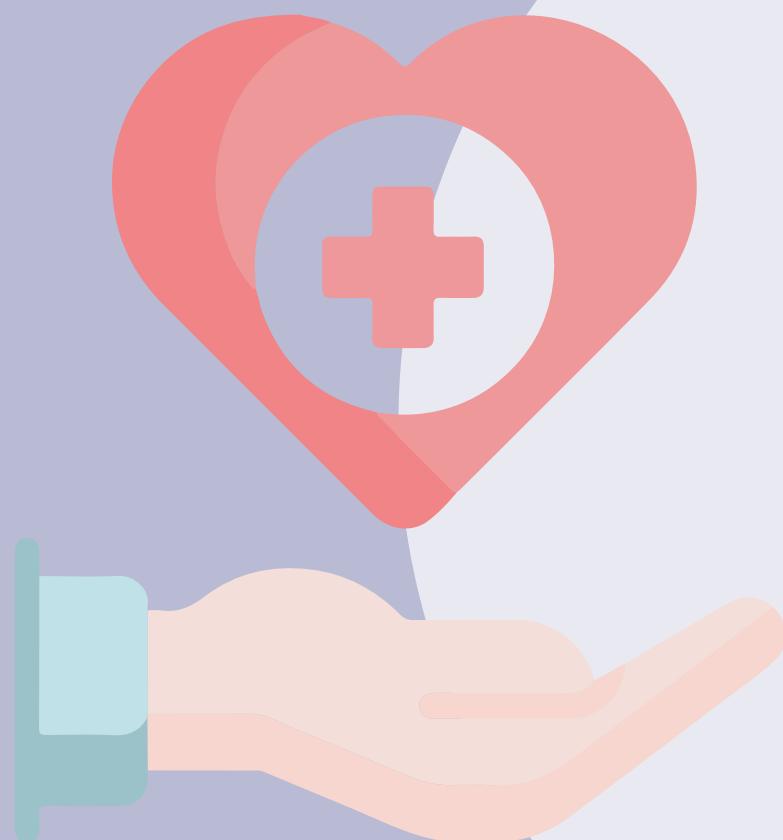
⁸⁸ Zakon o privatnom obezbeđenju („Službeni glasnik RS“, br. 104/2013, 42/2015 i 87/2018), član 112.

⁸⁹ *Ibid.*, član 6.

⁹⁰ Pravilnik o posebnim uslovima koje treba da ispunjava zaposleni koji se upućuje na rad u Posebnu pritvorskiju jedinicu i načinu njegovog izbora pre upućivanja na rad („Službeni glasnik RS“, broj 103/2014), član 3.

III ULOGA SISTEMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE U SPREČAVANJU I PREVENCIJI RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI

---

1. Sistem zdravstvene zaštite u Republici Srbiji

Sistem zdravstvene zaštite, kroz koji se sprovodi zdravstvena delatnost odnosno obezbeđuje zdravstvena zaštita građana, uređen je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti.⁹¹ Sistem zdravstvene zaštite čine zdravstvene ustanove, visokoškolske ustanove zdravstvene struke i druga pravna lica za koja je posebnim zakonom predviđeno da obavljaju i poslove zdravstvene delatnosti, privatna praksa, zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici, kao i organizacija i finansiranje zdravstvene zaštite.⁹² Pružaoci zdravstvene zaštite su zdravstvene ustanove u javnoj i privatnoj svojini, visokoškolske ustanove zdravstvene struke i druga pravna lica za koja je posebnim zakonom predviđeno da obavljaju i poslove zdravstvene delatnosti, privatna praksa, zdravstveni radnici koji obavljaju zdravstvenu delatnost, druge visokoškolske ustanove, odnosno naučno-obrazovne i naučne ustanove, uz mišljenje Ministarstva zdravlja.⁹³ Ustanove socijalne zaštite i drugi pružaoci usluga socijalne zaštite sa domskim smeštajem, zavodi za izvršenje krivičnih sankcija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, kao i druga pravna lica za koja je posebnim zakonom predviđeno da obavljaju i poslove zdravstvene delatnosti, mogu obavljati poslove zdravstvene delatnosti za korisnike usluga te ustanove, odnosno tih pravnih lica, ako Ministarstvo zdravlja rešenjem utvrdi da ispunjavaju propisane uslove za određenu vrstu zdravstvene ustanove, odnosno za određenu vrstu privatne prakse.⁹⁴

Društvena brigaza zdravlje ostvaruje se obezbeđivanjem zdravstvene zaštite grupacijama stanovništva koje su izložene povećanom riziku od obolevanja, zdravstvene zaštite lica u vezi sa sprečavanjem, suzbijanjem, ranim otkrivanjem i lečenjem bolesti i stanja od većeg javnozdravstvenog značaja, kao i zdravstvene zaštite socijalno ugroženog stanovništva, pod jednakim uslovima na teritoriji Republike Srbije. Društvenom brigom za zdravlje obuhvaćene su i žrtve nasilja u porodici, a za ovu grupu lica, ukoliko nisu obuhvaćena obaveznim zdravstvenim osiguranjem, sredstava za ostvarivanje zdravstvene zaštite obezbeđuju se u budžetu. Zakon o zdravstvenom osiguranju takođe prepoznaje žrtve nasilja u porodici kao lica koja se smatraju osiguranicima i u slučaju kada ne ispunjavaju zakonom propisane uslove za sticanje svojstva osiguranika ili da budu osigurana kao članovi porodice.⁹⁵ Iako je zdravstvena usluga zbrinjavanje osobe izložene nasilju uvršćena u Pravilnik o nomenklaturi zdravstvenih usluga na primarnom nivou zdravstvene zaštite,⁹⁶ što pruža mogućnost za praćenje i analizu broja pruženih usluga, nijedan od ovih zakona ne prepoznaje žene žrtve drugih oblika rodno zasnovanog nasilja kao grupu obuhvaćenu društvenom brigom za zdravlje.⁹⁷

⁹¹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS“, broj 25/2019).

⁹² *Ibid.*, član 6.

⁹³ *Ibid.*, član 27.

⁹⁴ *Ibid.*, član 36.

⁹⁵ Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“, broj 25/2019), član 16.

⁹⁶ Pravilnik o nomenklaturi zdravstvenih usluga na primarnom nivou zdravstvene zaštite („Službeni glasnik RS“, br. 70/2019, 42/2020 i 74/2021).

⁹⁷ Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine, str. 56–57.

2. Uloga zdravstvenog sistema u prevenciji i sprečavanju nasilja

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici u značajnoj meri je preuzeo rešenja iz Opštег protokola o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima,⁹⁸ što je prvi nacionalni dokument koji se isključivo bavi postupanjem organa, organizacija i ustanova u situacijama rodno zasnovanog nasilja u porodici i partnerskim odnosima. Na osnovu njega doneti su posebni protokoli koji su definisali ulogu policije, pravosudnih organa, sistema socijalne zaštite i sistema zdravstvene zaštite. Pravni okvir za sprečavanje nasilja u porodici na osnovu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici predstavljen je u Poglavlju II, tačka 2.

Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima ustanovio je da su zaštita i podrška žrtvama nasilja složen proces, a da uspostavljanje dobre saradnje između profesionalaca iz svih društveno organizovanih sistema (sistema zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne i porodičnopravne zaštite, policije, pravosuđa) predstavlja osnovni preuslov za uspostavljanje efikasnog multisektorskog sistema podrške i zaštite. Protokol je definisao da su učesnici u organizovanju zaštite i podrške ženama žrtvama nasilja ustanove, organi i organizacije koje u okviru svojih zakonom utvrđenih nadležnosti ili programa rada imaju obavezu da realizuju aktivnosti usmerene na prepoznavanje slučajeva nasilja u porodici, zaustavljanje nasilja, osiguranje bezbednosti, podršku i osnaživanje žrtve, rehabilitaciju žrtava nasilja u porodici i sankcionisanje učinilaca nasilja. U skladu sa pozitivnim propisima, obavezu postupanja u slučajevima nasilja u porodici imaju policija, ustanove socijalne zaštite i drugi pružaoci usluga u sistemu socijalne zaštite, zdravstvene ustanove i drugi oblici zdravstvene službe, ustanove u sistemu obrazovanja i vaspitanja u slučajevima kada su uključena deca svedoci nasilja, javno tužilaštvo, redovni i prekršajni sudovi.

Definišući proces zaštite, Opšti protokol ukazuje na neophodnost saradnje između institucija koje su nosioci sistema zaštite, pre svega ustanova socijalne zaštite i posebno centara za socijalni rad, policije, tužilaštva, sudova i zdravstvenih ustanova. U sistem zaštite potrebno je uključiti i udruženja građana koja po svom programu imaju aktivnosti vezane za usluge žrtvama nasilja. Sistem koordinacije i međusobne saradnje institucija koji je uspostavljen Opštim protokolom postao je obavezan usvajanjem Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. Okosnicu saradnje čine policija, centar za socijalni rad i tužilaštvo koje rukovodi koordinacijom. Ove tri institucije imaju propisanu obavezost saradnje kroz organizovanja grupa za koordinaciju i saradnju, koje se sastaju najmanje dva puta u toku meseca, razmatraju novoprijavljene i tekuće slučajeve nasilja u porodici, procenjuju rizik od ponavljanja i eskalacije nasilja, upravljaju rizikom i preduzimaju mere kroz individualni plan zaštite žrtava koji izrađuju i po potrebi revidiraju.

⁹⁸ Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima. Dostupan na: <http://hrcvr.org/wp-content/uploads/2020/09/Op%C5%A1ti-protokol-o-postupanju-i-saradnji-ustanova-organa-i-organizacija-u-situacijama-nasilja-nad-%C5%BEenama-u-porodici-i-partnerskim-odnosima.-1.pdf>.

U koordinaciji, uključujući i rad grupa za koordinaciju i saradnju, učestvuju i institucije koje su učestvovali i u primeni Opšteg protokola, u skladu sa potrebama i specifičnostima slučajeva nasilja u porodici.

Grafikon 3: Proces zaštite žene koja preživljava nasilje

Opšti protokol je prepoznao zdravstveni sistem pre svega kao pružaoca podrške žrtvama i kao sistem koji obezbeđuje oporavak i preduslove za produktivan život bez nasilja.

Grafikon 4: Uloga zdravstvenog sistema u sistemu zaštite od nasilja

Prepoznavanje nasilja predstavlja prvi korak u pružanju zaštite od nasila u porodici. Prepoznavanje može biti rezultat prijave od strane žrtve bilo kojoj ustanovi u sistemu zaštite ili uočavanja fizičkih, psihičkih ili drugih tragova i manifestacija nasilja od strane bilo kog službenog ili stručnog lica ili od strane trećeg lica koje nasilje prijavljuje ustanovi. Treba uzeti u obzir da se tragovi nasilja ne moraju uvek ispoljavati u vidu povreda, modrica ili drugih fizičkih manifestacija, pa su profesionalci dužni da uoče i da prepoznaju i druge znake nasilja te da izraze sumnju da je ono prisutno, kao i da svoja zapažanja primereno dokumentuju. Svako ima pravo i dužnost da prijavi nasilje u porodici, dok zdravstveni radnici i stručni radnici u socijalnoj zaštiti i obrazovanju imaju naročitu obavezu da prijave nasilje policiji i javnom tužilaštvu. Ukoliko ustanova primi informaciju iz koje proizilazi osnovana sumnja da je izvršeno nasilje u porodici, ona na odgovarajući način dokumentuje informaciju, kao i sva saznanja o važnim okolnostima do kojih je došla. Dokumentovanje se vrši da bi se sačinio izveštaj koji sadrži kvalitetne, tačne i pouzdane informacije o događaju, kao i o njegovoj istoriji i posledicama, te opis specifičnih faktora rizika, među kojima je i posedovanje oružja.

Učesnici u sistemu zaštite u svakom trenutku procenjuju rizik za žrtvu i prilagođavaju svoje postupke potrebi da se žrtvi pruži najviši stepen bezbednosti. Okolnosti koje ukazuju na postojanje ozbiljne neposredne opasnosti od nasilja prema ženama u porodici i u partnerskim odnosima uključuju jedan od sledećih faktora (ili češće njihovu kombinaciju): pretnje ubistvom ili samoubistvom od strane nasilnika, posedovanje oružja, razvod ili odlazak, odnosno odvajanje od nasilnog partnera, samoubilačke misli i ponašanje žrtve, prethodne incidente nasilja, prisustvo mentalnih bolesti, zloupotreba psihoaktivnih supstanci, eskalacija praćenja, uhodenja i uznemiravanja žrtve te njene familije ili prijatelja, ljubomora, sukobi oko starateljstva nad detetom ili načina održavanja ličnih odnosa deteta i roditelja koji čini nasilje u porodici, kriminalna istorija učinioca, bez obzira na to da li je u vezi sa nasiljem, postojanje sudskih mera zaštite i istorija njihovog nepoštovanja, doživljaj straha kod žrtve i njena procena rizika da se nasilje desi ili ponovi.

Posebni protokol Ministarstva zdravlja Republike Srbije za zaštitu i postupanje sa ženama koje su izložene nasilju takođe je usmeren na položaj žene žrtve nasilja i prepoznaće da nasilje ne rezultira samo akutnim stanjima i povredama, već i nizom zdravstvenih stanja i bolesti koje nastaju kao posledica izloženosti žene nasilju.⁹⁹ Zdravstveni sistem ima ključnu ulogu u medicinskom zbrinjavanju, jer jedino taj sistem može obezbediti zdravstvenu zaštitu. U tom smislu Protokol naglašava da zdravstveni sistem, tokom medicinskog zbrinjavanja, svoju medicinsku stručnost treba da primeni apsolutno prilagođeno kontekstu nasilja prema ženama.

Protokol sadrži detaljne smernice u vezi sa evidentiranjem i dokumentovanjem nasilja i daje poseban značaj ovom procesu s obzirom na ulogu dokumenta kojim je nasilje evidentirano i dokumentovano u sudskom postupku, odnosno pravnoj zaštiti žrtve. Zdravstveni radnik/saradnik treba da evidentira osnovni razlog zbog koga je žena došla u zdravstvenu ustanovu ili istoriju sadašnje bolesti, detaljan zapis o pretrpljenom zlostavljanju i vezi sa postojećim zdravstvenim problemom, zapis o zdravstvenim problemima koji bi mogli da budu rezultat zlostavljanja, sažetak sadašnjeg i ranijeg zlostavljanja, uključujući socijalno stanje, vezu sa učiniocem nasilja, njegovo ime (ako je moguće), izjavu pacijentkinje o tome šta se dogodilo (sastavljenu uz upotrebu njenih reči), datum, vreme i mesto gde se nasilje dogodilo, izgled i psihičko stanje pacijentkinje, predmet i/ili oružje koje je upotrebljeno, pretnje ili psihološko zlostavljanje i imena ili opis svedoka nasilja.

Druga značajna uloga zdravstvenog sistema u skladu sa Protokolom jeste procena životne ugroženosti žene, zbog čega se preporučuje da zdravstveni radnik/saradnik intervjuje pacijentkinju na okolnosti da li se plaši da će biti ponovo povređena, da li učinilac nasilja zna da je došla na pregled, da li je učinilac nasilja uputio pretnje da će povrediti sebe, nju ili decu, da li se oseća bezbednom da ode kući ili na posao te da li je agresivnom ponašanju učinioča nasilja prethodila upotreba droge ili alkohola.

⁹⁹ Posebni protokol Ministarstva zdravlja Republike Srbije za zaštitu i postupanje sa ženama koje su izložene nasilju. Dostupan na: <https://www.sigurnakuca.net/sites/default/files/inline-files/TirkizniTekst.pdf>.

3. Dokumentovanje, poverljivost i privatnost podataka

3.1. Dokumentovanje podataka i informacija od značaja za sprečavanje nasilja

Svaka ustanova koja primi informaciju iz koje proizlazi osnovana sumnja da je izvršeno nasilje u porodici obavezna je da na odgovarajući način dokumentuje informaciju i sva saznanja o važnim okolnostima do kojih je došla. Cilj dokumentovanja je sačinjavanje izveštaja koji sadrži kvalitetne, tačne i pouzdane informacije o događaju, njegovoј istoriji i posledicama, a dokumentovanje mora da obuhvati i opis specifičnih faktora rizika, među kojima je i posedovanje oružja.¹⁰⁰

Za zdravstvene ustanove i privatnu praksu postoji obaveza vođenja propisane zdravstvene dokumentacije i evidencije,¹⁰¹ pri čemu se pod osnovnom medicinskom dokumentacijom podrazumevaju, između ostalog, Zdravstveni karton, Protokol i Knjiga evidencije; osnovna medicinska dokumentacija predstavlja i sudsko-medicinski dokument.¹⁰² Zdravstveni karton, kao osnovni medicinski dokument, vodi se kod izabranog lekara za svakog pacijenta kome se pruža zdravstvena zaštita (osim za prolazne pacijente) i prati ga tokom celog života.¹⁰³ Protokol se vodi u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi i drugom pravnom licu pri pružanju zdravstvenih usluga i preduzimanju medicinskih mera kada se za pacijenta ne otvara zdravstveni karton (za prolazne pacijente, intervencije, u hitnoj medicinskoj pomoći, u specijalističko-konsultativnim i dijagnostičkim službama, u slučaju pregleda lica radi izdavanja lekarskih uverenja i dr.).¹⁰⁴ Knjiga evidencije koristi se prilikom utvrđivanja određenih bolesti ili stanja, kao i pružanja zdravstvenih usluga i vodi se, između ostalog, o sumnji na zlostavljanje dece, žena i starih.¹⁰⁵

Osnovna medicinska dokumentacija sadrži brojne podatke o pacijentu i njegovom zdravstvenom stanju, među kojima i podatke o faktorima rizika, o poseti i razlogu posete, izdatim medicinskim dokumentima, socijalne podatke o pacijentu, ličnu anamnezu i objektivni nalaz.¹⁰⁶ Na osnovu podataka iz osnovne zdravstvene dokumentacije i evidencija i pomoćnih sredstava za vođenje evidencija sačinjava se individualni izveštaj koji, između ostalog, predstavlja evidenciju ličnih i medicinskih podataka o pacijentu i može se sačiniti u svrhu evidentiranja sumnje na zanemarivanje i zlostavljanje dece i sumnje na zlostavljanje žena.¹⁰⁷

¹⁰⁰ Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima.

¹⁰¹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, član 54.

¹⁰² Zakon o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva („Službeni glasnik RS”, br. 123/2014, 106/2015, 105/2017 i 25/2019 - dr. zakon), član 12.

¹⁰³ Ibid., član 14.

¹⁰⁴ Ibid., član 17.

¹⁰⁵ Ibid., član 24.

¹⁰⁶ Ibid., član 13.

¹⁰⁷ Ibid., član 4. stav 1. tačka 17, čl. 10 i 29.

U cilju efikasnog upravljanja sistemom zdravstvene zaštite i prikupljanja i obrade podataka o zdravstvenom stanju stanovništva i funkcionisanju zdravstvene službe organizovan je Integrисani zdravstveni informacioni sistem, koji čine zdravstveno-statistički sistem, informacioni sistemi organizacija zdravstvenog osiguranja i informacioni sistemi zdravstvenih ustanova, privatne prakse i drugih pravnih lica. Kroz Integrисani zdravstveni informacioni sistem obezbeđuje se dostupnost zdravstvenih podataka svim učesnicima u zdravstvenom sistemu u skladu sa njihovim pravima i ulogama.¹⁰⁸ Deo zdravstvenog informacionog sistema čini i elektronski medicinski dosije; to je izvod podataka iz osnovne medicinske dokumentacije koja se vodi u elektronskoj formi o jednom pacijentu i objedinjuje sve zdravstvene podatke koji su od značaja za njegovo dugoročno zdravstveno stanje.¹⁰⁹ Elektronski medicinski dosije preuzima podatke iz osnovne medicinske dokumentacije koja se vodi u zdravstvenoj ustanovi ili privatnoj praksi i podatke koji se vode u zdravstveno-statističkom sistemu i informacionim sistemima organizacija zdravstvenog osiguranja,¹¹⁰ dakle, ne samo iz zdravstvenog kartona već i iz Protokola i Knjige evidencije, koji sadrže i informacije o sumnji na nasilje prema ženama i deci i informacije medicinskog karaktera u vezi sa pretrpljenim nasiljem. Za pacijenta kome je otvoren elektronski zdravstveni karton vodi se i elektronski medicinski dosije.¹¹¹

Pristup podacima o pacijentu iz elektronskog medicinskog dosjea imaju nadležni zdravstveni radnici i sključivo radi očuvanja i unapređenja zdravlja, sprečavanja, suzbijanja i ranog otkrivanja bolesti, povreda i drugih poremećaja zdravlja te blagovremenog i efikasnog lečenja i rehabilitacije pacijenta,¹¹² s tim da pristup mora biti u neposrednoj vezi sa ostvarivanjem zdravstvene zaštite. Vođenje, prikupljanje i obrada podataka iz zdravstvene dokumentacije i evidencija se vrši u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti.

---

¹⁰⁸ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, član 55; Zakon o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva, član 44.

¹⁰⁹ Zakon o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva, član 4. stav 1. tačka 7.

¹¹⁰ *Ibid.*, član 46.

¹¹¹ *Ibid.*, član 48.

¹¹² *Ibid.*, član 47.

3.2. Poverljivost i privatnost podataka

Zakon o zdravstvenoj zaštiti garantuje poverljivost podataka iz medicinske dokumentacije pacijenta koja se obrađuje i dostavlja za individualne i zbirne izveštaje, odnosno koja se obrađuje za zdravstvenu dokumentaciju i evidencije. Zdravstvena ustanova i privatna praksa dužne su da čuvaju medicinsku dokumentaciju pacijenta od neovlašćenog pristupa, kopiranja i zloupotrebe.¹¹³

Pravo pacijenta na poverljivost podataka garantuje se Zakonom o pravima pacijenata,¹¹⁴ pa u skladu s tim pacijent ima pravo na poverljivost svih ličnih informacija koje je saopštio zdravstvenom radniku/saradniku, uključujući i podatke o stanju zdravlja i potencijalnim dijagnostičkim i terapijskim procedurama, kao i pravo na zaštitu privatnosti pri sprovođenju dijagnostičkih ispitivanja i lečenja u celini (zdravstvenom radniku/saradniku je zabranjeno da ove informacije saopštava drugim licima).¹¹⁵ Podaci o zdravstvenom stanju i oni iz medicinske dokumentacije predstavljaju naročito osetljive podatke o ličnosti, pa su zdravstveni radnici/saradnici dužni da ih čuvaju, što se odnosi i na druge zaposlene u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi, odnosno drugom pravnom licu koje obavlja određene poslove iz zdravstvene delatnosti u skladu sa zakonom. Neovlašćeno raspolaganje ovim podacima i njihovo iznošenje u javnost predstavlja odavanje naročito osetljivih podataka.¹¹⁶ Zdravstveni radnici/saradnici i druga lica koja imaju dužnost čuvanja medicinskih podataka i podataka o pacijentu mogu biti oslobođeni dužnosti njihovog čuvanja isključivo na osnovu pisanog pristanka pacijenta odnosno njegovog zakonskog zastupnika ili na osnovu odluke suda. Jedini izuzetak od ovog pravila predstavlja saopštavanje podataka o zdravstvenom stanju punoletnom članu uže porodice pacijenta, čak i kada pacijent nije dao pristanak, u slučaju da je saopštavanje tih podataka neophodno kako bi se izbegao zdravstveni rizik za člana porodice.¹¹⁷

Prema Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti,¹¹⁸ podaci o zdravstvenom stanju smatraju se posebnom vrstom podataka o ličnosti i njihova obrada je zabranjena osim ako ih ne obrađuje nadležni organi u posebne svrhe pod uslovima propisanim ovim zakonom. Izuzetno, obrada ovih podataka je dopuštena ako je, između ostalog, neophodna u cilju zaštite životno važnih interesa lica na koje se podaci odnose ili drugog fizičkog lica ili u cilju podnošenja, ostvarivanja ili odbrane pravnog zahteva ili u slučaju kada sud postupa u okviru svoje nadležnosti; u cilju ostvarivanja značajnog javnog interesa određenog zakonom uz ostvarivanje drugih propisanih uslova; u svrhu preventivne medicine ili medicine rada, radi procene radne sposobnosti zaposlenih, medicinske dijagnostike, pružanja usluga zdravstvene ili socijalne zaštite, odnosno upravljanja zdravstvenim ili socijalnim sistemima, na osnovu zakona ili na osnovu ugovora sa zdravstvenim radnikom,

¹¹³ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, član 54.

¹¹⁴ Zakon o pravima pacijenata („Službeni glasnik RS”, br. 45/2013 i 25/2019 - dr. zakon).

¹¹⁵ Ibid., član 14.

¹¹⁶ Ibid., član 21.

¹¹⁷ Ibid., član 22.

¹¹⁸ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Službeni glasnik RS”, broj 87/2018).

ako se obrada vrši od strane ili pod nadzorom zdravstvenog radnika ili drugog lica koje ima obavezu čuvanja profesionalne tajne propisane zakonom ili profesionalnim pravilima, i u drugim slučajevima propisanim zakonom.¹¹⁹ Obrada podatka o zdravstvenom stanju u posebne svrhe obuhvata i obradu podataka u svrhu sprečavanja, istrage i otkrivanja krivičnih dela, gonjenja učinilaca krivičnih dela i izvršenja krivičnih sankcija. U slučajevima obrade podataka u posebne svrhe, prava propisana Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti mogu se ograničiti ako ta ograničenja ne zadiru u suštinu osnovnih prava i sloboda i ako to predstavlja neophodnu i srazmernu meru u demokratskom društvu.¹²⁰

Zaštitu podataka o ličnosti koji se nalaze u medicinskoj i zdravstvenoj dokumentaciji propisuje i Zakon o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva. Ovi podaci obrađuju se u skladu sa načelima zaštite podataka o ličnosti, a to prepostavlja zakonitu, primerenu i srazmernu obradu podataka o ličnosti, koji moraju biti tačni, ažurni i na odgovarajući način zaštićeni od gubitka, uništenja, nedopuštenog pristupa, promene, objavljivanja i svake druge zloupotrebe.¹²¹ Ovaj zakon, kao i Zakon o pravima pacijentata, definiše da su podaci iz medicinske dokumentacije pacijenta naročito osjetljivi podaci o ličnosti. Zdravstvene ustanove, privatna praksa i druga pravna lica dužni su da prikupljaju i obradu podataka o ličnosti pacijenta vrše na način kojim se obezbeđuje ostvarivanje prava na privatnost i prava na poverljivost podataka o ličnosti pacijenta, u skladu sa zakonom kojim se uređuju prava pacijentata i zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti. Dužnosti čuvanja ovih podataka nadležni zdravstveni radnik odnosno zdravstveni saradnik i drugo ovlašćeno lice mogu biti oslobođeni samo na osnovu pismenog pristanka pacijenta odnosno njegovog zakonskog zastupnika ili na osnovu odluke suda.¹²²

Pored navedenih propisa, zaštita podataka o ličnosti regulisana je i Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici, kojim je propisana obaveza državnih organa i ustanova nadležnih za primenu ovog zakona (među kojima su i zdravstvene ustanove) da štite podatke o ličnosti prema zakonu kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti, s tim da za prikupljanje podataka sadržanih u evidencijama nije potreban pristanak lica na koje se podaci odnose.¹²³ Pravo na poverljivost podataka o zdravstvenom stanju, u kontekstu lekarske/profesionalne tajne, uređeno je i odredbama Zakonika o krivičnom postupku¹²⁴ i Zakona o parničnom postupku,¹²⁵ pa se u skladu s tim profesionalnom tajnom smatra sve što je lekar saznao u obavljanju svoje profesije, u kom slučaju je oslobođen dužnosti svedočenja u krivičnom postupku,¹²⁶ odnosno može uskratiti svedočenje u parničnom

¹¹⁹ *Ibid.*, član 17.

¹²⁰ *Ibid.*, član 40.

¹²¹ Zakon o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva, član 7.

¹²² *Ibid.*, član 40.

¹²³ Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, član 34.

¹²⁴ Zakonik o krivičnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US).

¹²⁵ Zakon o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020).

¹²⁶ Zakonik o krivičnom postupku, član 93.

postupku¹²⁷ (uključujući i postupak radi zaštite od nasilja). Takođe, sudski veštak ima obavezu da kao tajnu čuva sve činjenice koje je saznao prilikom veštačenja u krivičnom postupku.¹²⁸

U kontekstu zloupotrebe vatrenog oružja u situacijama rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, kao posebno značajna ističe se odredba o razmeni informacija između izabranog lekara i policije koje se odnose na promenu zdravstvenog stanja lica koja utiče na zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja.¹²⁹ Sa druge strane, **izvan dometa odredbi zakona ostala je obaveza razmene informacija između drugih lekara koji mogu raspolagati informacijama od značaja za procenu zdravstvene sposobnosti lica za držanje i nošenje oružja, posebno specijalista psihijatrije.** Imajući u vidu da podaci o zdravstvenom stanju pacijenta predstavljaju naročito osetljive podatke o ličnosti, osnovano se može ukazati na potrebu izmena i dopuna Zakona o oružju i municiji kako bi se propisala obavezna razmena podataka o zdravstvenom stanju lica koje utiče na njegovu sposobnost za držanje i nošenje oružja između drugih lekara i izabranog lekara.

¹²⁷ Zakon o parničnom postupku, član 248.

¹²⁸ Zakonik o krivičnom postupku, član 118.

¹²⁹ Zakon o oružju i municiji, član 12.

4. Utvrđivanje zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja

4.1. Postupak utvrđivanja zdravstvene sposobnosti

Postupak utvrđivanja zdravstvene sposobnosti uređen je Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja.¹³⁰ Ovim pravilnikom su propisani bliži uslovi koje zdravstvena ustanova mora da ispunjava kako bi obavljala lekarske preglede, kao i uslovi koje u pogledu zdravstvene sposobnosti moraju da ispunjavaju fizička lica. Zdravstvena sposobnost se utvrđuje lekarskim pregledima koji se obavljaju u zdravstvenoj ustanovi koja ispunjava propisane uslove i koja dobije rešenje ministarstva nadležnog za poslove zdravlja (ovlašćena zdravstvena ustanova). Ovlašćena zdravstvena ustanova mora pored specijaliste medicine rada imati i specijalistu oftalmologije i specijalistu psihijatrije odnosno neuropsihijatrije.¹³¹

Lekarski pregled fizičkih lica za držanje i nošenje oružja obuhvata uvid u Izveštaj izabranog lekara o zdravstvenom stanju tog lica ne stariji od 30 dana, uzimanje anamnestičkih podataka o zdravstvenom stanju, klinički pregled koji obavlja tim zdravstvenih radnika i saradnika (specijalista medicine rada, specijalista oftalmologije i specijalista psihijatrije odnosno neuropsihijatrije), a po potrebi dodatne dijagnostičke i druge preglede. Sam klinički pregled se sastoji iz lekarskog pregleda, laboratorijskih analiza – testiranja na psihoaktivne supstance (po indikaciji specijaliste medicine rada ili psihijatra/ neuropsihijatra), ispitivanja čula sluha (tonalna liminarna audiometrija) i vestibularne funkcije (ortostatski i dinamostatski testovi), pregleda doktora medicine – specijaliste oftalmologije (anamneza, spoljašnji pregled oka i adneksa oka te ispitivanje oštine vida na daljinu i blizinu), kao i pregleda doktora medicine – specijaliste psihijatrije odnosno neuropsihijatrije (anamneza, psihički status, ispitivanje funkcije govora i pisanja, psihološki intervju i procena osobina ličnosti). Za davanje navedenih podataka lice potpisuje izjavu da su dati podaci tačni (pod punom moralnom, materijalnom i krivičnom odgovornošću), da je data saglasnost za korišćenje medicinske dokumentacije kod izabranog lekara i drugih zdravstvenih ustanova, kao i da nije koristilo odnosno da ne koristi psihoaktivne supstance (i da će se podvrgnuti testiranju po zahtevu lekara). Uzima se i podatak o vrsti oružja za koje se pregled obavlja: lično, lovačko i sportsko.

Kontraindikacijama za držanje i nošenje oružja smatraju se i sledeće bolesti i zdravstvena stanja: psihijatrijske i neurološke bolesti i stanja, demencije svih etiologija, sklonost stanjima panike i fobije koja utiču na bezbedno rukovanje oružjem, akutne ili hronične psihoze, posttraumatski stresni poremećaj, alkoholizam, zavisnost od psihoaktivnih supstanci, svi oblici epilepsije, bolesti i poremećaji spavanja (narkolepsija i katalepsija) ukoliko su otporni na lečenje, afektivni poremećaji (poremećaji raspoloženja) koji utiču na bezbedno rukovanje oružjem, izraziti ispadi u kognitivnom funkcionisanju (pamćenje,

¹³⁰ Pravilnik o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja („Službeni glasnik RS”, br. 25/2016 i 79/2016).

¹³¹ Ibid., čl. 1 i 2.

pažnja, koncentracija) i razne druge propisane bolesti i stanja.¹³² Svi članovi komisije koji učestvuju u pregledima moraju biti upoznati sa bolestima i zdravstvenim stanjima koja predstavljaju kontraindikaciju za posedovanje oružja i moraju se strogo pridržavati dobijenih podataka.

Kada se obave svi pregledi, specijalista medicine rada tumači nalaze i daje zaključnu ocenu zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja, nakon čega zdravstvena ustanova daje ocenu o postojanju ili nepostojanju zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja. Ukoliko ovlašćena zdravstvena ustanova oceni da lice nije sposobno, takva ocena se dostavlja i Ministarstvu unutrašnjih poslova.¹³³ Ovlašćena zdravstvena ustanova za obavljanje lekarskih pregleda za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja obavezna je da najkasnije u roku od osam dana od dana obavljenog pregleda obavesti najbližu organizacionu jedinicu MUP-a o činjenici da lekarski pregledano lice ne ispunjava uslove za odobravanje držanja i nošenja oružja. Ukoliko je ocena zdravstvene ustanove da postoji sposobnost za držanje i nošenje oružja, MUP o tome obaveštava izabranog lekara podnosioca zahteva, odnosno imaoca dozvole po izdavanju dozvole za držanje i nošenje oružja. Izabrani lekar je dužan da sačini Izveštaj o promeni zdravstvenog stanja tog lica odmah po saznanju o promeni zdravstvenog stanja lica.¹³⁴ Uverenje maksimalno važi 5 godina.

4.2. Predlozi za unapređivanje procedure pregleda

Standardizovanje pregleda u svim zdravstvenim ustanovama uz uključivanje psihologa u tim za klinički pregled i uvođenje češćih periodičnih kontrolnih pregleda

Lekarski pregled u postupku izdavanja dozvole za nošenje/držanje vatretnog oružja mora biti jednoobrazan i standardizovan u svim zdravstvenim ustanovama (privatnim i državnim) na teritoriji cele države kako bi se osigurao realan uvid u zdravstveno stanje lica koja podnose zahtev za držanje oružja. Klinički pregled se, u skladu sa propisima, sastoji od lekarskog pregleda, laboratorijskih analiza, ispitivanja čula sluha, oftalmološkog pregleda i psihijatrijskog odnosno neuropsihijatrijskog pregleda. Tim zdravstvenih radnika i saradnika koji obavlja klinički pregled čine specijalista medicine rada, specijalista oftalmologije i specijalista psihijatrije odnosno neuropsihijatrije. U nekim akreditovanim privatnim zdravstvenim ustanovama u pomenuti paket pregleda uključen je i pregled psihologa (psihološki intervju, procena kognitivnih sposobnosti, procena osobina ličnosti sa posebnim naglaskom na emocionalnu stabilnost, a u nekim slučajevima i korišćenje reakciomera).

¹³² Ibid., član 6.

¹³³ Ibid., čl. 4-8.

¹³⁴ Ibid., član 9.

Podaci dobijeni za potrebe ove analize¹³⁵ pokazuju da je sam pregled kompleksan i započinje uzimanjem opštih podataka, lične anamneze (postojanje težih hroničnih oboljenja, operacija, povreda), podataka o sadašnjem zdravstvenom stanju i navikama (uzimanje alkohola i pušenje) i podataka o postojanju određenih bolesti u porodici. Pregled specijaliste neuropsihijatrije obuhvata anamnezu, psihički status, pregled glave, vrata, kranijalnih živaca, kičmenog stuba, ekstremiteta, motorike, refleksa, senzibiliteta, govora i pisanja.

Klinički pregled bi trebalo da podrazumeva neurološki pregled, psihijatrijski pregled i psihološko testiranje. Potreba postojanja neurološkog i psihijatrijskog pregleda može se opravdati postojanjem odvojene specijalizacije za neurologiju i psihijatriju. Zbog kompleksnosti zadatka, neophodno je da u procenu mentalnog statusa pored neurologa i psihijatra bude uključen i psiholog, koji bi primenom baterija testova utvrdio karakteristike ličnosti. Neurološki pregled podrazumeva klinički pregled, EEG (elektroencefalogram) i laboratorijske analize uz obavezno detektovanje psihoaktivnih supstanci. Psihološki instrumentarium prilikom procena za nošenje oružja neizostavno uključuje i MMPI test ličnosti ili kompjuterski program HEDONIKA koji obuhvata test inteligencije i procenu ličnosti. Najprecizniji način procene mentalnog zdravlja bi podrazumevao intervju i testovni materijal sa standardizovanim pitanjima (prethodno navedenim). Neurolog, psihijatar i psiholog trebalo bi da čine poseban tim koji će razmeniti nalaze u pogledu postojanja rizika za zloupotrebu oružja i doneti objedinjen stav o mentalnom zdravlju u svakom konkretnom slučaju koji se uzima u razmatranje kako bi specijalista medicine rada mogao da doneše konačnu ocenu.

U cilju efikasne prevencije rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, uputno je da se za lica koja imaju dozvolu za držanje i nošenje oružja uvede obaveza češćeg periodičnog javljanja lekaru, odnosno redovni lekarski pregledi kod izabranog lekara i psihijatra najmanje jednom godišnje. Bilo bi preporučljivo da se prilikom kontrolnih pregleda ponovi set pitanja koja su vezana za odnos prema nasilju i rodnim ulogama ili stereotipima. Uvođenjem obaveze češćih periodičnih pregleda osigurala bi se rana detekcija promena u zdravstvenom stanju i ponašanju.

Razmatranje svih faktora značajnih za procenu rizika od nasilnog ponašanja

¹³⁵ Podaci iz prakse zdravstvenih ustanova koji su relevantni za ovu oblast dobijeni su od Doma zdravlja Novi Sad.

Sa psihijatrijskog stanovišta, nasilno ponašanje je nespecifičan simptom i ono može, ali ne mora da odražava psihijatrijsku bolest koja se krije iza njega, pa se shodno tome čin nasilja može pojaviti u odsustvu definisane bolesti i obrnuto – nemaju sve psihijatrijske bolesti potencijal za nasilje.¹³⁶ Potencijalni učinioци nasilja vatrenim oružjem mogu biti u kategorijama lica sa registrovanom istorijom nasilja, lica sa rizikom posla i lica sa psihijatrijskom dijagnozom. U kliničkoj psihijatriji se faktorima koji imaju prognostičku vrednost u odnosu na ispoljavanje agresije smatraju prethodna namera ka agresiji, identifikovana žrtva, ispoljavanje verbalne agresije, prethodni gubitak kontrole nakon manjih frustracija. Sa stanovišta psihijatrijskih i neuroloških oboljenja, odnosno karakternih devijacija, tj. poremećaja ličnosti, psihopatološki entiteti kod kojih je agresivnost najčešća jesu: poremećaj ličnosti (granični, antisocijalni, impulsivni, uključujući i trajne promene ličnosti nakon katastrofičnog iskustva), zloupotreba psihoaktivnih supstanci (alkohol i droge), organski mentalni poremećaji (tumori, epilepsije, demencije, trauma, retardacija) i veliki psihijatrijski poremećaji (shizofrenija, manija itd.).

Poremećaj ličnosti podrazumeva širok opseg patologije čije su zajedničke karakteristike: neprilagođeno ponašanje, napetost, projekcija negativnog u druge, nesposobnost da se istrpi neprijatnost, loša kontrola impulsa, problemi u međuljudskim odnosima i odsustvo uvida u lični doprinos problemima. U ovim slučajevima se iskazuje više ili manje trajan obrazac ponašanja i nemotivisanost za lečenje, uz strukturu ličnosti koja može biti više ili niže organizovana u zavisnosti od ostvarenih socijalnih veština (osobe koje su „bolje organizovane“ često pokazuju društveno prihvatljivo ponašanje pred autoritetima ili ako postoji mogućnost sankcionisanja, dok u nekontrolisanim situacijama mogu ispoljiti nasilno ponašanje bez inhibicija). U cilju adekvatne procene rizika od nasilja, posebnu pažnju treba pokloniti grupi poremećaja ličnosti kod kojih su uočljivi naglašena impulsivnost, bes, neobuzdan odnos prema alkoholu/psihoaktivnim supstancama, kao i drugim autodestruktivnim obrascima ponašanja (kockanje, zanemarivanje zdravlja i sl.), jer je u tim slučajevima najčešće povećan rizik za agresiju. Ovakve pacijente je relativno lako uočiti po njihovom nestabilnom raspoloženju, ambivalenciji i poremećenom ponašanju, a kod antisocijalnih ličnosti i po direktnom kršenju društvenih pravila.

Posebno značajan faktor predstavlja zloupotreba psihoaktivnih supstanci koje generalno imaju dezinhibitorno dejstvo, odnosno oslobađaju ponašanje od moralnih kočnica. Posezanje za oružjem je verovatnije ukoliko je ono lako dostupno osobama koje poseduju predispozicije za agresivno ponašanje, a potrebno je uzeti u obzir i uticaj sredine (blagonaklono gledanje na upotrebu alkohola ili „lakih droga“, odobravanje ili umanjivanje značaja nasilnog ponašanja, prisustvo nasilja u porodičnom okruženju prilikom odrastanja). Izloženost ili prisustvovanje porodičnom nasilju može da dovede do agresivnog ponašanja u odrasлом dobu, a treba imati u vidu da okruženje u kojem je agresivno ponašanje prihvatljivo kao način izražavanja nezadovoljstva ili besa povećava rizik od agresivnog ponašanja. Najzad, mora se voditi računa o indikatorima neposrednog

¹³⁶ Jovanović, S., *Procena i kontrola kod nasilnih pacijenata uključujući psihijatrijsku i neurološku se-miologiju – iskustva iz zapadnih zemalja*, UDK: 616.89-008.441-07-08, str. 88, ENGRAMI Časopis za kliničku psihijatriju, psihologiju i granične discipline 3-4, Udruženje psihijatara Srbije i Crne Gore i Institut za psihijatriju Kliničnog centra Srbije, Beograd, jul-decembar 2007.

ili predstojećeg nasilnog ponašanja kod ispitanika, kao što su odbijanje pregleda/lekova, napetost, sarkastičan osmeh, ravnodušnost za patnje drugih, iznenadna promena ponašanja, nošenje tamnih naočara za sunce u zatvorenoj prostoriji, uznemirenost, povišen ton, gnevno izražavanje, fiksacija pogledom i verbalne pretnje.

Utvrđivanje preporučenog sadržaja psihijatrijskog intervjuja

U cilju sveobuhvatne procene faktora rizika tokom kliničkog pregleda koji mogu biti od značaja za prevenciju zloupotrebe vatrene oružja, može se preporučiti sledeći sadržaj psihijatrijskog intervjuja:

- osnovni podaci iz lične anamneze (*obrazovanje, zanimanje, bračni/roditeljski status, služenje vojnog roka i učešće u ratnim sukobima, zaposlenje, primanja, stambene prilike, poreklo, članovi porodice, rani psihomotorni razvoj – razvojni problemi i bolesti u detinjstvu, nepovoljne prilike i iskustva tokom odrastanja, preležane bolesti/operacije, potreba za psihijatrijskom/psihološkom pomoći, iskustva psihijatrijskog lečenja ili psihološkog savetovanja, zloupotreba alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci, upotreba lekova, povrede glave, gubici svesti, operacije, prelomi, povrede*);
- psihičke tegobe (*akustične/vizuelne halucinacije, poremećaj sna, apetit, raspoloženje, anhedonija, strahovi, osećaj proganjanja/sramote, samopovređivanje, motivacija za rad, česte promene posla/sredine, nametanje neprijatnih misli/slika, nervoza/osećaj napetosti, depresivne i suicidalne misli*);
- lični život (*emotivne/partnerske/supružničke veze, raskidi/razvodi, neverstvo, ljubomora*);
- porodična anamneza (*psihijatrijske bolesti u porodici, slučajevi ubistva/samoubistva, alkoholizam, epilepsija*);
- odnos prema oružju (*držanje oružja u porodici porekla i ranija lična iskustva sa oružjem, zaduženje oružjem na poslu, kontakt sa oružjem na poslu ili van posla, motivacija za podnošenje zahteva za dozvolu za držanje ili nošenje oružja, oružje i osećaj sigurnosti*)
- razmišljanja/stavovi i iskustva u vezi sa nasilnim ponašanjem (*prisutnost misli o vršenju nasilja – učestalost, sadržaj, očekivanja od takvog ponašanja, faktori koji navode na razmišljanje o nasilnom ponašanju, prisustvovanje nasilju ili učešće u nasilju, postojanje nasilja u okviru porodice, rešavanje problema nasiljem*,

postojanje sukoba, odnos prema nasilju u medijskim sadržajima i sadržajima zabavnog karaktera kao što su video igre i sl.);

- stresori (*migracije, izbeglištvo, gubitak doma, preseljenje, nezaposlenost, finansijska situacija, konflikti*);
- depresija, osećaj beznađa/bespomoćnosti (*opšte raspoloženje, očekivanja, postojanje izvora pomoći – bliske osobe, institucije, subjektivni doživljaj životne situacije i raspoloženja*);
- rodne uloge i stereotipi (*položaj žene/muškarca u društvu u porodici*);
- sklonost ka osvetoljubivosti (*postojanje nedavnog konflikta i osećanja uz nemireno-sti/ljutnje prema nekom licu, shvatanje osvete, reakcija na nepravdu ili povređenost*);
- društvena podrška (*postojanje podrške u porodičnom i socijalnom okruženju ili školi/poslu, iskustva u suočavanju sa problemima/besom/agresijom, sigurno mesto*).

Unapređivanje razmene informacija potrebnih za procenu rizika od nasilja

Raspolaganje validnim i pravovremeno dostupnim podacima ima izuzetnu važnost pri utvrđivanju zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje vatrenog oružja, a podrazumeva dostupnost informacija iz svih relevantnih oblasti o postojećim rizicima vršenja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Neophodno je da takvi podaci budu sastavni deo integrisanog sistema prikupljanja informacija, u koji bi se slivale informacije iz svih nivoa zdravstvene zaštite (zdravstveni karton iz primarne zdravstvene zaštite, podaci o eventualnim psihiatrijskim hospitalizacijama u ustanovama tercijarne zdravstvene zaštite), centara za socijalni rad, pravosudnog sistema i policije. Podaci ove vrste treba da sadrže elemente o zabeleženom nasilju i vrsti nasilja (porodično, partnersko, rodno zasnovano i dr.), prekršajnoj i krivičnoj osuđivanosti, učešću u ratu odnosno ratnim sukobima, zloupotrebi oružja, intervencijama policije, preduzetim merama, zadobijenim/nanetim povredama, pruženoj zdravstvenoj usluzi, kao i rezultatima bezbednosne provere na terenu.

Zdravstveni sistem bi trebalo da u integrisani informativni sistem o rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici upućuje podatke koji se odnose na prisilne psihiatrijske hospitalizacije (psihiatrijske ustanove), asistenciju MUP-a prilikom dovođenja na pregled i nasilje (prethodno, aktuelno, moguće), a koji su dobijeni prilikom pregleda ili psihiatrijske hospitalizacije, tužilačko upućivanje na psihiatrijsku procenu nakon porodičnog nasilja,

jasno iskazane namere/planove pacijenta ka nasilnom aktu (prema članovima porodice), zloupotrebu supstanci kod osoba podvrgnutih psihijatrijskom pregledu, nasilne incidente tokom psihijatrijskog lečenja (sa osobljem i drugim pacijentima), samoinicijativno napuštanje psihijatrijskog lečenja (bekstvo), komplijansu u odnosu na preporučenu medikamentnu terapiju, sprovođenje mera bezbednosti psihijatrijskog lečenja, bivše učesnike u ratu/ratnim sukobima na psihijatrijskom lečenju, rizične profesije (u kontaktu sa oružjem) na psihijatrijskom lečenju, utvrđenu dijagnozu poremećaja ličnosti (granični, antisocijalni, impulsivni, shizoidni, organski), dijagnozu i terapiju datu na pregledu/lečenju/otpustu, pružanje medicinske pomoći i lečenje nakon nasilja ili sumnji na nasilje, bilo žrtvi ili nasilniku.

U postupku pribavljanja dozvole za držanje i nošenje oružja, o podnetom zahtevu ili o izdatoj dozvoli obavezno bi trebalo informisati sve punoletne članove porodice tog lica, što bi mogao da bude zadatak policije s obzirom na to da policijski službenici imaju obvezu obavljanja kontrole vlasnika oružja proverom na terenu (u porodici, na radnom mestu i dr.). Takođe bi bilo korisno da punoletni članovi porodice dobiju osnovne informacije kako da prepoznaju promene u ponašanju ili okolnosti koje mogu predstavljati rizik da će doći do zloupotrebe oružje, kao i obaveštenja kako i kome da se obrate u datim situacijama.

IV PREPORUKE ZA UNAPREĐIVANJE PRAVNOG OKVIRA I ULOGE ZDRAVSTVENOG SISTEMA

---

1. Sprečavanje rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici

U skladu sa postojećim pravnim okvirom i standardima zaštite od nasilja u porodici, postupanje zdravstvenog sistema usmereno je na žrtvu nasilja. Obrazac postupanja zdravstvenih radnika u situaciji nasilja predstavljen je na Grafikonu 5 kroz postupanje u akutnim situacijama (kada se žrtva nasilja javlja u dom zdravlja zbog povreda) i u hroničnim situacijama (kada se žrtva nasilja javlja lekaru zbog hroničnih tegoba).

Grafikon 5: Algoritam postupanja zdravstvenih radnika u situaciji nasilja

Preuzeto iz: UNFPA (2015). Centar za promociju zdravlja žena. Odgovor zdravstvenog sektora na rodno zasnovano nasilje – Vodič za zdravstvene radnike/ce.¹³⁷

Unapređivanje efikasnosti postupanja zdravstvenog sistema u ovoj oblasti zahteva određena unapređenja postojećeg pravnog i strateškog okvira koji reguliše ulogu zdravstvenog sistema u prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.

¹³⁷ Otašević, S., Savić, S. *Odgovor zdravstvenog sektora na rodno zasnovano nasilje – Vodič za zdravstvene radnike/ce*, Centar za promociju zdravlja žena, UNFPA, 2015. Dostupno na: <https://serbia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20CPZZ%20Vodic%20za%20zdravstvene%20radnike.pdf>.

Kako bi uloga zdravstvenog sistema bila što sveobuhvatnija, neophodno je da se uz fokus zaštite koji je usmeren na žrtvu nasilja uključi i pristup koji bi prepoznavao značaj informacija o učiniocu nasilja kojima raspolažu zdravstvene ustanove. U tom smislu je važno da se u postupanje zdravstvenih ustanova uključe i relevantne medicinske, odnosno zdravstvene informacije i podaci o učiniocu nasilja (zdravstveno stanje, medicinske mere), kao informacije od vitalnog značaja za procenu rizika i bezbednosti žrtve nasilja i za proces planiranja i primene mera zaštite.

U postojećem pravnom okviru koji uređuje postupanje zdravstvenog sistema u ovoj oblasti uočava se nedostatak pravila, smernica i standarda u određenim segmentima postupanja, posebno u proceni rizika i bezbednosti potencijalne žrtve nasilja, što se naročito odnosi **na postupanje zdravstvenih radnika u pogledu informacija o izvršenom ili ponovljenom nasilju ili nameri izvršenja dobijenih od učinioca nasilja, na postupanje u situaciji kada se zdravstvene usluge istovremeno pružaju i žrtvi i učiniocu te na deljenje informacija o zdravstvenom stanju učinioca nasilja i применjenim medicinskim merama.** Regulisanje navedenih situacija je značajno iz perspektive poverljivosti, privatnosti i lekarske tajne te obaveze prijavljivanja i obaveštavanja u skladu sa propisima koji regulišu sprečavanje nasilja u porodici, naročito ako se radi o informacijama važnim za procenu rizika od izvršenja/ponavljanja nasilja, bezbednosti žrtve nasilja, planiranja i sprovodenja mera prevencije nasilja i intervencija u slučaju nasilja koje se događa odnosno koje se dogodilo.¹³⁸

Pošto postojeća pravna rešenja ne obezbeđuju adekvatno dokumentovanje svih ključnih informacija u okviru zdravstvenog sistema koje su značajne za sprečavanje rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, postoji prostor za unapredavanje zdravstvenog informacionog sistema kako bi se omogućilo da zdravstveni radnici dođu do svih potrebnih informacija. Na taj način se mogu prevazići uočeni nedostaci, odnosno situacija u kojoj deo informacija postoji u elektronskom medicinskom dosjeu žrtve (sumnja na nasilje), ali ne i u elektronskom dosjeu lica koje je izvršilo nasilje, čime se dovodi u pitanje adekvatnost procene zdravstvenog radnika o bezbednosti žrtve. Uz to, ni postojeća evidencija ne pruža garanciju da će se podatak o sumnji na nasilje naći u elektronskom medicinskom dosjeu s obzirom na to da određena dokumentacija koja takav podatak evidentira nije deo osnovne medicinske dokumentacije (Individualni izveštaj), pa se podatak o sumnji na nasilje ne mora nužno naći u elektronskom medicinskom dosjeu. Tako se u elektronskom medicinskom dosjeu neće naći podaci o sumnji na nasilje iz individualnog izveštaja, procena rizika, podatak o posedovanju oružja i/ili dozvoli za držanje i nošenje oružja ili podatak o osuđivanosti pacijenta za nasilje u porodici, o izrečenim hitnim merama prema Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici ili o merama zaštite od nasilja prema Porodičnom zakonu (prikazano na Grafikonu 6).

---

¹³⁸ Primera radi, zdravstvene procene psihičkog i psihološkog stanja učinioca nasilja odnosno spremnosti da izvrši/ponovi nasilje, planirani otpust sa hospitalizacije učinioca nasilja (radi procene rizika žrtve) itd.

Grafikon 6: Elektronski medicinski dosije – izostanak određenih podataka

Još jednu značajnu prepreku za efikasnu primenu pravnog okvira u ovoj oblasti predstavlja neusaglašenost ključnih propisa koji regulišu zaštitu poverljivosti i privatnosti pacijenata, zaštitu podataka o ličnosti, profesionalnu lekarsku tajnu i sprečavanje nasilja u porodici. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti i Zakon o sprečavanju nasilja u porodici jemče zaštitu podataka o ličnosti, ali propisuju i ograničenja kada je reč o prioritetnijem interesu i pravu – kakvo je sprečavanje i kažnjavanje vršenja krivičnih dela, odnosno sprečavanje nasilja u porodici i drugih krivičnih dela propisanih Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici. Sa druge strane, propisi koji se odnose na zdravstveni sistem propisuju skoro apsolutno pravo na privatnost, poverljivost i zaštitu podataka o ličnosti, uz svega dva izuzetka – saglasnost lica čiji su podaci i odluka suda (prikazano na Grafikonu 7).

Grafikon 7: Prikaz neusaglašenosti propisa

Zbog toga se u praksi često dešava da zdravstvene ustanove, odnosno zaposleni u zdravstvenom sistemu, ne dele sa organima vlasti (osim po zahtevu suda) ključne informacije o zdravstvenom stanju učinioca nasilja, što može značajno ugroziti pružanje adekvatne zaštite žrtvama rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. O navedenom problemu svedoči i praksa Zaštitnika građana u pogledu postupanja zdravstvenih ustanova koje su, pozivajući se na Zakon o pravima pacijenata i Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, uskraćivale deljenje medicinskih podataka o pacijentima koji su izvršioci ili žrtve nasilja u porodici sa drugim relevantnim ustanovama. Tako je u pojedinim slučajevima razmatrano uskraćivanje podataka zdravstvenih ustanova u odnosu sa ustanovama socijalne zaštite (centri za socijalni rad) te u odnosu sa ustanovama socijalne zaštite i organima unutrašnjih poslova (policija).¹³⁹ Kada se ne razmenjuju informacije vitalne za postupanje organa u zaštiti od porodičnog nasilja, onemogućavaju se celovito sagledavanje položaja žrtve i adekvatna procena rizika kao značajni elementi za preduzimanje adekvatnih mera u situacijama nasilja, a time i adekvatna prevencija nasilja i ponovljenog nasilja.

¹³⁹ Akt Zaštitnika građana sa preporukama, del. br. 38077 od 30. 11. 2018. godine. Dostupno na: <https://www.rodnaravnopravnost.rs/attachments/article/302/preporuka%20final-poslata.doc>.

2. Utvrđivanje zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja

Zakon o oružju i municipiji propisuje međusobnu razmenu informacija između organa unutrašnjih poslova i zdravstvenih ustanova, pa je tako ustanovljena obaveza MUP-a da dostavlja obaveštenje o izdatoj dozvoli za držanje i nošenje oružja, uz istovremenu obavezu izabranog lekara da obaveštava MUP o promeni zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici takođe propisuje obavezu razmene informacija i saradnje svih relevantnih organa i institucija za sprečavanje nasilja u porodici, uključujući i zdravstveni sistem. Uprkos tome, uočava se potreba da se ovi segmenti povežu tako što će se zakonom ustanoviti obaveza razmene i ukrštanja podataka koji se odnose na nabavku, držanje i nošenje oružja i nasilje u porodici,¹⁴⁰ kao i potreba za unapređivanjem pravnog okvira u pogledu drugih značajnih pitanja.

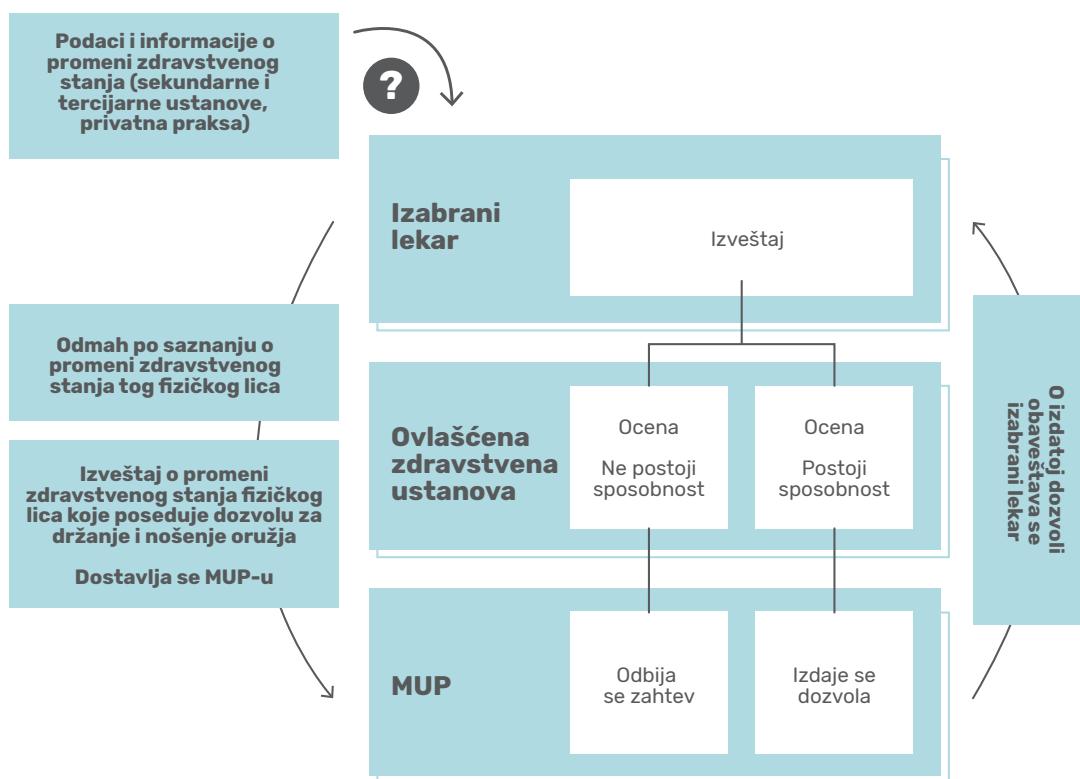
Tako Zakon o oružju i municipiji nije predviđao postupanje drugih zdravstvenih radnika/saradnika (koji nisu izabrani lekari ili učesnici u proceni zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja) u vezi sa saznanjima o promeni zdravstvenog stanja pacijenta koja može biti od uticaja na zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja. Ovaj nedostatak se uočava i u postupanju prema izabranom lekaru i u odnosu sa policijom, a otklanjanje ove pravne praznine posebno je značajno za postupanje specijalista u oblastima koje su direktno povezane sa preprekama za držanje i nošenje oružja (neuropsihijatri, psihijatri, oftalmolozi, specijalisti interne medicine ili otorinolaringologije i dr.) kako bi im se omogućilo prosleđivanje informacija izabranom lekaru. Regulisanje međusobne saradnje u okviru zdravstvenih ustanova, ali i sa privatnim zdravstvenim ustanovama, neophodno je za pravovremenu razmenu informacija i posebno za obaveštavanje izabranog lekara. Podatak o dozvoli za držanje i nošenje oružja (o čemu, prema Zakonu o oružju i municipiji, MUP obaveštava nadležnu zdravstvenu ustanovu) trebalo bi da postane deo osnovne medicinske dokumentacije, a time i deo elektronskog medicinskog dosjeda. Takođe, u oblastima značajnim za procenu zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja svaka medicinska mera i medicinski dokument morali bi biti deo elektronskog medicinskog dosjeda, a time na raspolaganju i izabranom lekaru i drugim lekarima. U suprotnom, može se postaviti pitanje kako će zdravstvene ustanove sekundarnog i tercijarnog nivoa i privatne zdravstvene ustanove informisati izabranog lekara o promenama zdravstvenog stanja pacijenta sa dozvolom za držanje i nošenje oružja ako te informacije ne pruži sam pacijent, a podaci o promenama u zdravstvenom stanju nisu uneti u elektronski medicinski dosije.

Praćenje pacijenata koji imaju dozvolu za držanje i nošenje oružja od strane izabranog lekara postaje upitno kada se ima u vidu da taj podatak nije element osnovne medicinske dokumentacije; ostaje nerešeno i pitanje kako će se podatak da pacijent ima dozvolu za držanje i nošenje oružja podeliti sa lekarima specijalistima, naročito u oblastima koje su ključne za zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja. U praksi to može dovesti

¹⁴⁰ Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021, str. 77.

do situacije u kojoj izabrani lekar ima informaciju o tome da pacijent poseduje dozvolu za držanje i nošenje oružja, ali ne i informaciju o promjenjenom zdravstvenom stanju koje je konstatovao lekar druge zdravstvene ustanove ili privatne prakse, odnosno da lekar zdravstvene ustanove/privatne prakse koji uoči promenu nema informaciju o dozvoli za držanje i nošenje oružja (prikazano na Grafikonu 8). Pravnim okvirom nisu regulisane ni obaveze lekara koji nisu izabrani lekari, jer obaveza obaveštavanja o promenama u zdravstvenom stanju postoji samo za izabranog lekara. Pitanje odnosa poverljivosti, zaštite podataka o ličnosti i privatnosti koji su propisani relevantnim zakonima dodatno usložnjava situaciju sa postojećim pravnim prazninama.

Grafikon 8: Nedostaci u sistemu razmene informacija o promeni zdravstvenog stanja

Treba skrenuti pažnju i na činjenicu da rigoroznija pravila Zakona o oružju i municiji u pogledu zdravstvene sposobnosti, utvrđene procedure i postupanja u slučaju promena u zdravstvenom stanju od uticaja na držanje i nošenje oružja nisu primenljivi za određene kategorije službenih lica, jer matični zakoni u pogledu zdravstvene sposobnosti, osuđivanosti i drugih uslova usmeravaju na opšte uslove propisane zakonima kojima se uređuje rad u državnim organima (npr. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija). Ipak, nije zanemarljiv ni broj propisa kojima se uređuju uslovi za obavljanje delatnosti i prijem u radni odnos na poslovima koji podrazumevaju nošenje oružja, a koji ili upućuju na shodnu primenu Zakona o oružju i municiji ili postavljaju visoku lestvicu u odnosu na zdravstvenu sposobnost, npr. Zakon o policiji i zakoni koji upućuju na Zakon o policiji (Zakon o detektivskoj delatnosti, Zakon o divljači i lovstvu, Zakon o šumama, Zakon o privatnom obezbeđenju ili npr. Zakon o carinskoj službi koji postavlja i strože uslove u odnosu na Zakon o oružju i municiji jer propisuje da se redovne provere zdravstvene sposobnosti vrše najmanje jednom godišnje).

3. Preporuke

1.

Revizija Opšteg protokola o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja prema **ženama u porodici i u partnerskim odnosima** i Posebnog protokola Ministarstva zdravlja Republike Srbije za zaštitu i postupanje sa ženama koje su izložene nasilju, odnosno regulisanje postupanja i procedura zdravstvenog sistema na nivou podzakonskog akta (sa osnovom u Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, Zakonu o pravima pacijenata i Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici)

Na osnovu uočene potrebe da se zdravstveni sistem prepozna kao jedan od glavnih aktera u sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, a imajući u vidu odredbe Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, izmene protokola bi trebalo da doprinesu jačanju uloge zdravstvenog sistema tako što će:

- definisati zdravstveni sistem kao aktivnog učesnika u sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, ne ograničavajući njegovu ulogu na brigu o zdravlju i pružanje podrške žrtvama;
- predvideti smernice za postupanje zdravstvenog radnika/saradnika kome pacijent saopšti da je izvršio ili da namerava da izvrši nasilje, ili koji otkrije ili dođe do saznanja da pacijent namerava da učini ili je učinio nasilje, uključujući proceduru podnošenja prijave policiji, centru za socijalni rad i tužilaštvo, dokumentovanja i evidentiranja, kao i obaveštavanja izabranog lekara (ukoliko je informaciju dobio lekar koji nije izabrani lekar);
- razrešiti postojeći konflikt propisa koji regulišu poverljivost i privatnost i zaštitu podataka o ličnosti u odnosu na prikupljanje i razmenu podataka;
- regulisati postupanje zdravstvenih radnika/saradnika sa žrtvom rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici u vezi sa prikupljanjem informacija o posedovanju vatrengog oružja i pristupu vatrenom oružju od strane učinioца nasilja, postupanje u slučaju saznanja da učinilac poseduje oružje ili ima pristup oružju, kao i postupak obaveštavanja izabranog lekara, policije, tužilaštva i centra za socijalni rad i postupak dokumentovanja i evidentiranja;

- regulisati razmenu informacija od značaja za sprečavanje nasilja u porodici sa grupama za koordinaciju i saradnju i licima za vezu prema ZSNP, uključujući relevantne zdravstvene informacije o žrtvi, izvršiocu nasilja i primjenjenim medicinskim merama (podatke iz zdravstvene dokumentacije i evidencije) u meri potreboj za procenu rizika te planiranje i primenu mera za sprečavanje i zaštitu od nasilja; obaveza treba da obuhvati sve zdravstvene ustanove i radnike/saradnike (izabrani lekar, ordinirajući lekar, specijalistički pregledi, privatna praksa, veštačenja i sl.);
- predvideti efikasan sistem razmene zdravstvenih informacija o žrtvi i učiniocu između svih organa i ustanova nadležnih za sprečavanje nasilja u porodici.

2.

Unapređenje prikupljanja, dokumentovanja i evidentiranja informacija i podataka u vezi sa sprečavanjem nasilja u porodici, rodno zasnovanog nasilja i nasilja prema deci

U postojeće propise kojima se regulišu zdravstvena zaštita i evidencije u sistemu zdravstva neophodno je:

- uneti obavezu da se u zdravstvenim evidencijama za pacijenta evidentira podatak da je pacijent žrtva nasilja, ili da postoje okolnosti koje ukazuju na to da je pacijent žrtva odnosno da postoji sumnja da je pacijent žrtva, ili da je pacijent izvršilac odnosno osuđeno lice za krivična dela propisana Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici, ili da su pacijentu izrečene hitne mere po Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici ili mere zaštite po Porodičnom zakonu;
- uneti odredbu da se osnovnom dokumentacijom smatraju i sve potvrde i uverenja kojima su dokumentovani rodno zasnovano nasilje, nasilje u porodici i nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje dece i drugi medicinski dokumenti od značaja za sprečavanje rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici;
- uneti obavezu da elektronski medicinski dosije sadrži napred navedene podatke;
- uvesti obavezne opšte i specijalizovane obuke koje bi obuhvatile sticanje znanja o nasilju u porodici, veštine u vođenju razgovora sa žrtvom (posebno kada postoji sumnja na nasilje), proceni rizika i zakonskim procedurama.

Takođe, treba obezbediti doslednu primenu odredaba ZSNP kroz obavezno pribavljanje izveštaja od zdravstvene ustanove ili češće uključivanje zdravstvenih ustanova na sastanke GKS.

3.

Izmena zdravstvenih propisa u cilju uspostavljanja ravnoteže između prava pacijenata na poverljivost, privatnost i zaštitu podataka o ličnosti i obaveze sprečavanja i zaštite od nasilja

Da bi se unapredila uloga zdravstvenog sistema u ovoj oblasti, neophodno je otkloniti konfliktne situacije u regulativi i praksi, zbog čega se preporučuje izmena zdravstvenih propisa, i to Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Zakona o pravima pacijenata i Zakona o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva, na sledeći način:

- usaglašavanje sa odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti u cilju ograničavanja prava pacijenta na poverljivost i privatnost kada postoji pretežniji interes (sprečavanje, istraga, gonjenje i sankcionisanje krivičnih dela);
- propisivanje obaveze zdravstvene ustanove i zdravstvenog radnika/saradnika u sprečavanju nasilja u porodici, u skladu sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici, da o saznanju o izvršenom nasilju u porodici i drugim krivičnim delima obuhvaćenim Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici ili o nameravanom ili planiranom izvršenju ovih krivičnih dela, odnosno o sumnji na njihovo izvršenje, obavestite nadležne organe bez obzira na koji su način saznali te informacije;
- propisivanje shodne obaveze razmene zdravstvenih i medicinskih podataka o žrtvi i učiniocu nasilja sa policijom, javnim tužilaštvom i centrima za socijalni rad u cilju procene rizika od izvršenja ili ponavljanja nasilja, kao i planiranja mera zaštite;
- u postupanju zdravstvenih ustanova u vezi sa držanjem i nošenjem vatretnog oružja, propisivanje obaveze zdravstvenih radnika/saradnika da razmenjuju informacije i podatke o zdravstvenom stanju pacijenta značajne za sposobnost za držanje i nošenje oružja;
- jačanje saradnje i uključivanje privatnih zdravstvenih ustanova, posebno kada su u pitanju lekarski pregledi u vezi sa držanjem i nošenjem oružja, prepoznavanjem rodno zasnovanog nasilja i sklonošću ka nasilnom ponašanju, kao i u razmeni informacija i uključivanju privatnih zdravstvenih ustanova u sistem koordinacije i saradnje u prevenciji nasilja u porodici.

4.

Unapređivanje dokumentovanja i evidentiranja u vezi sa zdravstvenom sposobnošću za držanje i nošenje oružja

Postojeće propise koji uređuju zdravstvenu zaštitu i evidencije u sistemu zdravstva trebalo bi unaprediti tako da sadrže:

- obavezu evidentiranja u zdravstvenim evidencijama podatka da je pacijent nosilac dozvole za držanje i nošenje oružja;
- odredbu da se osnovnom dokumentacijom smatraju i svi medicinski dokumenti u vezi za zdravstvenim stanjem u oblastima značajnim za zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja, a minimalno u oblastima koje su propisane Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja;
- odredbu da elektronski medicinski dosije obavezno sadrži napred navedene podatke.

5.

Skraćivanje roka za preispitivanje ispunjenosti uslova za držanje i nošenje oružja, uključujući i zdravstvenu sposobnost, na period ne duži od jedne godine

Ovakav kraći rok je već propisan propisima kojima se uređuje zdravstvena sposobnost za obavljanje poslova koji podrazumevaju držanje i nošenje oružja, pa bi preporučena izmena, između ostalog, dovela do toga da uslovi za držanje i nošenje oružja za civilno stanovništvo ne budu neopravdano povoljniji u odnosu na službena lica. To takođe doprinosi povećanju stepena bezbednosti, jer je jednogodišnji rok adekvatan za blagovremeno prepoznavanje promena u zdravstvenom stanju koje negativno utiču na zdravstvenu sposobnost za držanje i nošenje oružja.

6.

Sprovodenje analize zakonskih rešenja u pogledu zdravstvenih uslova za obavljanje poslova koji obuhvataju držanje i nošenje oružja u cilju usklađivanja sektorskih propisa sa uslovima propisanim Zakonom o oružju i municiji i Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja

Predmetni propisi u ovom pogledu sadrže upućivanja na odredbe Zakona o oružju i municiji ili propisuju slične ili restriktivnije uslove za obavljanje delatnosti ili vršenje poslova koji podrazumevaju i držanje i nošenje oružja. Za neke profesije nisu jasno definisani specifični uslovi u pogledu zdravstvene sposobnosti, pored opštih koji su potrebni za zasnivanje radnog odnosa u državnim organima, a koji su potrebni da bi lice bilo primljeno na radno mesto koje podrazumeva i obavezu nošenja i držanja oružja.

V ISKUSTVA I ZAKLJUČCI RELEVANTNIH AKTERA IZ PRAKSE

Da bi se prikupili podaci i iskustva iz prakse u ovoj oblasti, u postupku izrade analize sprovedeni su konsultativni sastanci sa relevantnim akterima koji su uključeni u postupak prevencije i sprečavanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici uz upotrebu vatrene oružja, kao i sa zainteresovanim predstavnicima organizacija civilnog društva (udruženja koja pružaju specijalizovanu podršku žrtvama porodičnog nasilja i udruženja korisnika vatrene oružja). Konsultacije su održane kako bi se utvrdili glavni trendovi u praksi i prepreke sa kojima se učesnici susreću, kao i preporuke za unapređivanje stanja u ovoj oblasti.

Konsultacije sa predstavnicima državnih i privatnih zdravstvenih ustanova održane su u Novom Sadu i Nišu, uz učešće lekara opšte prakse i specijalista medicine rada DZ Novi Sad i ZZZR Medicina rada i sporta u Novom Sadu, kao i DZ Niš. Konsultacije su održane i sa predstavnicima javnog tužilaštva, a predstavnica Osnovnog javnog tužilaštva u Nišu je učestvovala i na konsultativnom sastanku udruženja koja pružaju specijalizovanu podršku žrtvama nasilja, s tim da su u pisanim konsultacijama učestovali i predstavnici Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu. U Nišu su održani konsultativni sastanci sa ustanovom socijalne zaštite Sigurna kuća Niš, Udruženjem Romkinja „Osvit“ (SOS telefon na romskom i srpskom jeziku za žene žrtve nasilja), uz učešće jedinica Doma zdravlja Niš za sprečavanje nasilja u porodici i Osnovnog javnog tužilaštva u Nišu. Na konsultativnom sastanku u Beogradu su učestvovali predstavnici udruženja korisnika oružja, i to Lovačkog saveza Srbije, Streljačkog saveza Srbije i Nacionalne asocijације за oružje Srbije.

1. Zdravstvene ustanove

Uloga zdravstvenih ustanova u postupku utvrđivanja zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja odnosno bliži uslovi koje ove ustanove moraju ispunjavati te uslovi u pogledu zdravstvene sposobnosti regulisani su Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja. Lekarske preglede za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti obavljaju i državne i privatne zdravstvene ustanove koje ispunjavaju propisane uslove. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici propisuje obavezu državnih organa i ustanova nadležnih za primenu ovog zakona da brzo, delotvorno i koordinisano sprečavaju nasilje u porodici i vršenje krivičnih dela određenih ovim zakonom.

Podaci iz prakse zdravstvenih ustanova koji su relevantni za ovu oblast, dobijeni od Doma zdravlja Novi Sad, pokazuju da je u ovoj zdravstvenoj ustanovi od 2016. godine izdato 1.300 lekarskih uverenja o zdravstvenoj sposobnosti za držanje i nošenje oružja, pri čemu je za 99% od ukupnog broja podnositaca utvrđena sposobnost za držanje i nošenje oružja. Ova zdravstvena ustanova vodi podatke o broju obavljenih pregleda, koji su razvrstani po polu i starosti. Zahteve najčešće podnose lovci u cilju produženja dozvola, potom lica zaposlena na poslovima obezbeđenja, pa lica koja su u ostavinskom

postupku pred sudom oglašena za naslednike na oružju, a najmanji broj čine lica koja prvi put podnose zahtev za izdavanje dozvole za držanje i nošenje oružja. Oko 95% podnositelja zahteva čine lica muškog pola, među kojima preovlađuju podnosioci starosti između 30 i 50 godina.

Zapažanja iz prakse zdravstvenih ustanova su jedinstvena u pogledu ocene da je uloga izabranog lekara od izuzetnog značaja u kontekstu prevencije i sprečavanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici koje je izvršeno uz upotrebu vatrene oružja. Na prvom mestu, izabrani lekar po pravilu ima najbolji uvid u zdravstveno stanje pacijenta i eventualne promene u zdravstvenom stanju koje mogu biti od značaja. Izabrani lekar inicijalno izdaje izveštaj o zdravstvenom stanju fizičkog lica za držanje i nošenje oružja, a uvid u ovaj izveštaj predstavlja sastavni deo lekarskog pregleda tokom koga se utvrđuje sposobnost za držanje i nošenje oružja. Pored toga, obaveza izabranog lekara je da organizacionoj jedinici Ministarstva unutrašnjih poslova dostavi izveštaj o promeni zdravstvenog stanja lica koje poseduje dozvolu za držanje i nošenje oružja, odmah po saznanju o promeni zdravstvenog stanja tog lica. Ova obaveza se u praksi ne sprovodi uvek ažurno, a predstavnici zdravstvenih ustanova kao glavni razlog ističu preopterećenost lekara, iako MUP periodično skreće pažnju zdravstvenim ustanovama na obavezu praćenja zdravstvenog stanja pacijenata koji poseduju vatrene oružje. Primećeno je da se u praksi prijava promena zdravstvenog stanja pacijenta znatno češće podnosi kada je reč o vozačkim dozvolama nego kada je reč o dozvolama za držanje i nošenje oružja.

Preopterećenost lekara u praksi dovodi i do nedoslednog sprovođenja obaveze prijavljivanja nasilja u porodici, kao i praćenja povezanosti nasilja i upotrebe vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici. Prijava nasilja u porodici se odmah registruje u zdravstvenom sistemu, uz obaveznu popunjavanja obrascasa sa procenom rizika ugroženosti i obaveštavanje MUP-a u cilju provere posedovanja oružja kada je prijavljena upotreba oružja ili pretnja oružjem. Imajući u vidu iskustvo zaposlenih u zdravstvenim ustanovama da žene žrtve nasilja zbog straha od učinioca i moguće eskalacije nasilja i inače retko prijavljuju da učinilac nasilja poseduje oružje, opravdano se može skrenuti pažnja na problem preopterećenosti lekara i na potrebu da se poboljšaju kapaciteti zdravstvenih ustanova.

Kada je reč o segmentu utvrđivanja zdravstvenog stanja i postojanja eventualnih poremećaja te redovnog praćenja promena u zdravstvenom stanju, u praksi se konstatuju određene prepreke. Podaci o pacijentima koji se leče u privatnim zdravstvenim ustanovama uglavnom nisu dostupni izabranom lekaru u državnoj zdravstvenoj ustanovi. Eventualni poremećaj ličnosti koji nije uopšte konstatovan može predstavljati teškoću u slučajevima hitnih intervencija (ekipe dežurne hitne pomoći), kada se uočava i potreba za asistencijom policije, posebno prilikom kućnih poseta licima koja poseduju oružje. Dodatni problem predstavlja postojanje predrasuda, kod pacijenata ili u njihovoj okolini, koje se odnose na probleme sa mentalnim zdravljem, pa tako stigmatizacija ili osećaj sramote zbog odlaska kod psihijatra ili psihologa često predstavljaju prepreku da se zatraži pomoć, što dovodi i do izostanka evidentiranja takvih zdravstvenih problema

u zdravstvenom sistemu. U ovakvim situacijama samo pojava izraženih zdravstvenih tegoba dovodi do toga da pacijent zatraži pomoć. Preporuka je i da svi lekari koji dolaze u kontakt sa pacijentima imaju obavezu prijavljivanja zdravstvenog stanja koje bi moglo biti od značaja za okolnost posedovanja oružja.

Zapažanja iz prakse ukazuju i na potrebu da se u komisiju koja učestvuje u utvrđivanju zdravstvene sposobnosti lica za držanje i nošenje oružja ponovo uvrsti i psiholog, koji bi obavio testiranje. Uloga psihologa je značajna zbog sprovođenja testiranja i razgovora sa kandidatom, u koji može biti uključeno i ispitivanje stavova značajnih za prevenciju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici (stavovi o rodnoj ravnopravnosti, ulogama u društvu, porodici i nasilju prema ženama i u porodici).

PREPORUKE

1.	Unapređivanje saradnje grupa za koordinaciju i saradnju sa državnim i privatnim zdravstvenim ustanovama, kao i saradnje svih nadležnih institucija
2.	Intenzivnije aktivnosti Ministarstva zdravlja na redovnom obaveštavanju direktora zdravstvenih ustanova o obavezi prijavljivanja promena u zdravstvenom stanju pacijenata koje mogu uticati na sposobnost za držanje i nošenje oružja
3.	Unapređivanje kapaciteta zdravstvenih ustanova kako bi se smanjila preopterećenost izabralih lekara
4.	Permanentna edukacija izabralih lekara u oblasti rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, zloupotrebe vatrene oružje, obaveza lekara u prevenciji i sprečavanju nasilja i prijavljivanja promena u zdravstvenom stanju pacijenata u pogledu držanja i nošenja oružja
5.	Uključivanje psihologa u tim za procenu zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja
6.	Organizovanje javne kampanje o značaju prijavljivanja, prevencije i sprečavanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici izvršenog uz upotrebu vatrene oružja
7.	Informisanje žrtava nasilja u porodici o mogućnostima prijavljivanja nasilja (posebno putem materijala dostupnih u prostorijama zdravstvenih ustanova)
8.	Organizovanje javne kampanje o odgovornom držanju oružja namenjene vlasnicima oružja i posebno roditeljima, kao i kampanje o značaju mentalnog zdravlja
9.	Edukacija dece i mlađih o rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici, a posebno nasilju izvršenom uz upotrebu vatrene oružja

2. Javno tužilaštvo

Javno tužilaštvo ima značajnu ulogu u sprečavanju nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, kao i u pružanju zaštite i podrške žrtvama krivičnih dela, shodno Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici i Zakoniku o krivičnom postupku. Kada se govori o upotrebi vatrene oružja u kontekstu vršenja krivičnih dela, posebno je značajno postupanje MUP-a po nalogu javnog tužilaštva u segmentu privremenog oduzimanja oružja, pretresa stana i drugih prostorija. Javno tužilaštvo procenjuje rizik prilikom predlaganja produženja hitnih mera i ima rukovodeću ulogu u grupama za koordinaciju i saradnju. Uloga javnog tužilaštva je posebno važna kada se radi o informisanju i zaštiti žrtava.

U praksi se ističe veoma značajna uloga grupe za koordinaciju i saradnju, koja se na osnovu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici obrazuje na području svakog osnovnog javnog tužilaštva i razmatra svaki slučaj nasilja u porodici koji nije okončan pravosnažnom sudskom odlukom u građanskom ili krivičnom postupku, slučajevе kada treba da se pruži zaštita i podrška žrtvama nasilja u porodici i žrtvama krivičnih dela iz ovog zakona, izrađuje individualni plan zaštite i podrške žrtvi i predlaže nadležnom javnom tužilaštву mere za okončanje sudskih postupaka. Učesnici konsultacija istakli su da grupe za koordinaciju i saradnju razmatraju slučajevе prijave upotrebe ili pretnje oružjem sa posebnom pažnjom. Tužilaštvo nalaže policiji privremeno oduzimanje oružja od učinioca, a prilikom pretresa stana i drugih prostorija utvrđuje se da li, osim legalnog, učinilac poseduje i nelegalno oružje i municiju. Oružje se po pravilu oduzima odmah prilikom intervencije policije, s tim da ne postoji obaveza da se o tome obavesti žrtva nasilja.

Zaključeno je da žrtve nasilja u porodici u situacijama kada je prisutno i vatrene oružje često oklevaju da prijave ovu vrstu nasilja nadležnim institucijama, iz straha da će doći do upotrebe vatrene oružja, odnosno da će nasilje eskalirati. Ova pojava je posebno izražena u situacijama kada je izvršilac nasilja pripadnik policije, vojske ili drugih sličnih službi koje podrazumevaju pristup vatrenom oružju. Situacija bi se mogla znatno poboljšati ohrabrvanjem žrtava da nasilje prijave, uz informisanje o njihovim pravima i obvezama nadležnih organa i institucija, ne samo putem medija već i od strane samih institucija (policija, tužilaštvo, sudovi). Značajno bi bilo i uvesti obavezu obaveštavanja žrtve nasilja o eventualnom oduzimanju oružja od učinioca.

Iako su Zakonom o oružju i municiji pooštreni uslovi za nabavku i držanje oružja, može se zaključiti da i dalje postoji potreba za unapređivanjem postojećih zakonskih rešenja kada se ima u vidu stalni porast broja izvršilaca krivičnih dela u vezi sa nasiljem u porodici. Uslove za dobijanje dozvole za držanje i nošenje oružja trebalo bi pooštiti uvođenjem zabrane izdavanja dozvola licima koja su osuđena za izvršenje krivičnih dela sa elementima nasilja (i to ne samo licima kojima je izrečena kazna efektivnog zatvora, nego i licima kojima je izrečena i uslovna osuda) i licima kojima su izrečene hitne mere ili mere porodičnopravne zaštite od nasilja u porodici. Uputna je i češća provera

zdravstvenog stanja lica koja poseduju oružje. Iako osuđivanost za nasilje u porodici ili pokrenuti krivični postupak zbog nasilja u porodici predstavljaju prepreke za dobijanje dozvole za držanje i nošenje oružja shodno Zakonu o oružju i municiji, iznet je i stav da bi trebalo proširiti listu slučajeva, što se posebno odnosi na odlaganje krivičnog gonjenja, u kom slučaju se, ako osumnjičeni ispunи utvrđenu obavezu, krivična prijava odbacuje, pa to lice ne podleže zabrani izdavanja dozvole po tom osnovu, iako bi moglo da podleže toj zabrani po osnovu procene bezbednosnih provera od strane policije.

Statistički podaci o izrečenim hitnim merama u skladu sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici te o specifičnim informacijama važnim za sagledavanje fenomena rodno zasnovanog nasilja nisu javno dostupni, zbog čega se ne mogu utvrditi brojne značajne okolnosti: u koliko je slučajeva legalno posedovanje oružja bilo faktor rizika, odnos posedovanja oružja sa drugim faktorima, postupanje policije (da li su izricane hitne mere i koje, da li je oduzeto oružje), odnos prijavljenog lica i lica koje prijavljuje nasilje u porodici, osnov za držanje oružja i sl. Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici propisano je uspostavljanje centralne evidencije o slučajevima nasilja u porodici, koju vodi Republičko javno tužilaštvo. Budući da takva centralna evidencija još nije uspostavljena, važno je da svaka od ovih institucija stvori svoje baze podataka u koje će unositi podatke. Zakon ne sprečava institucije da prikupljaju i neke druge informacije ukoliko će im one olakšati postupanje. Cilj svake baze podataka je praćenje pojave, praćenje konkretnih predmeta, analiza rada i postupanja nadležnih službi i efekata propisa. Preporučuje se da i druge institucije koje mogu da učestvuju u zaštiti i podršci, na primer zdravstvene ustanove, formiraju baze podataka koje će biti uporedive sa bazama drugih službi.¹⁴¹

Može se predvideti i obaveza policijskih uprava da sprovode tromesečne ili šestomesečne analize podataka i objavljiju ih. U praksi je veoma značajna saradnja pojedinih tužilaštava sa policijom i centrima za socijalni rad u kojoj je uspostavljeno dostavljanje podataka o prethodnim prijavama, izricanju hitnih mera i proceni rizika, a u skladu s tim je uspostavljena i evidencija (karton lica), što značajno doprinosi efikasnijem postupanju tužilaštva.

U segmentu informisanja, najpre se mora obezrediti informisanje žrtava o pravima koja im pripadaju te o nadležnim institucijama kojima se mogu obratiti za pomoć i prijaviti nasilje, uključujući i bezbednosne savete za žrtve u situaciji kada su izložene nasilju uz upotrebu vatrenog oružja. Pored toga, značajno bi bilo i da se izrade interni vodiči za dobru praksu u prevenciji zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici za sve uključene aktere kako bi se ujednačilo postupanje i efikasnije sprovodila prevencija i sprečavanje nasilja.

---

¹⁴¹ *Nasilje u porodici – šta govore podaci*, pregled dostupnih podataka o nasilju u porodici i zloupotrebi vatrenog oružja za nasilje, UNDP, 2022. Dostupno na: https://www.rs.undp.org/content-serbia/sr/home/library/womens_empowerment/Nasilje_u_porodici_sto_govore_podaci.html.

PREPORUKE	
1.	Pooštravanje uslova za nabavku i držanje oružja u pogledu lica osuđenih za izvršenje krivičnih dela sa elementima nasilja bez obzira na vrstu kazne, za izvršenje krivičnih dela uz upotrebu vatrengor oružja i lica kojima su izrečene hitne mere ili mere porodičnopopravne zaštite od nasilja u porodici.
2.	Skraćenje roka važenja uverenja o zdravstvenom stanju u cilju češćih provera zdravstvenog stanja lica koja poseduju oružje
3.	Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici regulisati razvrstavanje podataka prema faktorima rizika i preduzetim merama
4.	Informisanje žrtava o pravima i zaštiti u slučaju nasilja u porodici, o ustanovama kojima mogu prijaviti nasilje, o pravima u postupku pred sudom i o bezbednosnim savetima u situaciji izloženosti nasilju uz upotrebu vatrengor oružja
5.	Kreiranje internih vodiča dobre prakse u prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici izvršenog uz upotrebu vatrengor oružja za sve nadležne institucije i ustanove kako bi se ujednačilo postupanje i efikasnije sprovodila prevencija i sprečavanje nasilja
6.	Sprovođenje javne kampanje u cilju podizanja svesti o zloupotrebi oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici

3. Pružaoci specijalizovanih usluga žrtvama nasilja u porodici

Iskustva pružalaca specijalizovane podrške žrtvama nasilja u porodici mogu značajno doprineti efikasnijoj prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Pružanje podrške ovakvih udruženja žrtvama nasilja u porodici prepoznato je u Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici, kao i mogućnost da sastancima grupa za koordinaciju i saradnju prisustvuju predstavnici udruženja i pojedinci koji pružaju zaštitu i podršku žrtvama.

Uopšteno razmatranje prepreka za prijavljivanje nasilja u porodici koje se javljaju u praksi, uključujući nasilje koje je izvršeno uz upotrebu vatrengor oružja, dovodi do zaključka da žene, koje su najčešće žrtve porodičnog nasilja, oklevaju da prijave izvršioca prvenstveno zbog straha od daljeg nasilja i zbog nepoverenja u zaštitu koju pružaju nadležne institucije.

Ta situacija je posebno izražena kada je u pitanju nasilje izvršeno vatrenim oružjem ili uz pretnju upotrebe vatrenog oružja, mada se uočava porast broja prijava. Iskustva regionalne Sigurne kuće u Nišu i SOS telefona za žene žrtve nasilja pri Udruženju Romkinja „Osvit“ pokazuju da je mali broj evidentiranih slučajeva u kojima korisnice podrške svedoče da je u situaciji nasilja upotrebljeno vatreno oružje ili da postoji opasnost od toga. Prijava da član porodice koji vrši nasilje poseduje vatreno oružje uglavnom se odnosi na slučajeve pripadnika vojske ili policije.

Pružaoci specijalizovanih usluga žrtvama nasilja u porodici, prema svedočenju sagovornica u Nišu, imaju dobru saradnju sa institucijama koje su nadležne za prevenciju i sprečavanje nasilja u porodici, kao što su zdravstvene ustanove, policija i pravosudni organi. Ovakvi primeri su retkost u Srbiji iako multisektorska saradnja ima presudni značaj za jačanje poverenja žrtava nasilja u institucionalnu podršku i zaštitu. Mada je država napravila pomake u prepoznavanju uloge organizacija civilnog društva, u ovom segmentu još uvek postoji prostor za unapređivanje, i u pogledu finansiranja specijalizovanih usluga podrške iz budžeta i u pogledu njihovog uključivanja u rad grupa za koordinaciju i saradnju. Istiće se da individualni plan zaštite mora uzeti u obzir okolnosti pojedinačnih slučajeva i posebno osetljivih grupa, o čemu ovi pružaoci specijalizovanih usluga žrtvama nasilja u porodici poseduju dragocene informacije dobijene iz neposrednog kontakta sa korisnicama njihovih službi podrške. Hitne mere zaštite često ne ostvaruju predviđenu svrhu, posebno kada se radi o žrtvama koje su pripadnice romske nacionalne manjine i koje žive u proširenim porodičnim zajednicama, a dodatni problem može predstavljati i ostvarivanje naknadnog kontakta predstavnika institucija sa žrtvama koje imaju razvijeno nepoverenje u institucije i loša iskustva u kontaktu sa državnim službama. U takvim situacijama uključivanje udruženja koja ostvaruju neposredan kontakt sa žrtvama i primenjuju princip poverljivosti može se pokazati kao posebno značajno za prikupljanje informacija neophodnih u procesu definisanja planova podrške žrtvama.

Postoji saglasnost u pogledu potrebe da se pooštire uslovi za držanje i nošenje vatrenog oružja, skrati rok za proveravanje zdravstvene sposobnosti, uvedu rigoroznije kontrole lica koja poseduju oružje i zabrani posedovanje oružja za određena lica. To se posebno odnosi na lica osuđena za krivično delo nasilje u porodici, ali i za druga dela koja su izvršena uz upotrebu vatrenog oružja. Značajan problem predstavlja i nelegalno oružje, zbog čega bi trebalo kontinuirano ohrabrivati žrtve nasilja da prijavljuju takve slučajeve. Izražena je i potreba za obnavljanjem i jačanjem multisektorske saradnje i timova koji bi radili na preventivnim i edukativnim aktivnostima.

PREPORUKE

1. Uključivanje pružalaca specijalizovanih usluga žrtvama nasilja u porodici u rad grupa za koordinaciju i saradnju
2. Rigoroznija provera lica koja podnose zahteve za držanje i nošenje vatrenog oružja i lica koja već poseduju takve dozvole
3. Pooštravanje uslova za izdavanje dozvole za držanje i nošenje vatrenog oružja
4. Obnavljanje i jačanje multisektorske saradnje i timova za prevenciju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, edukaciju i pružanje podrške žrtvama
5. Obezbeđivanje informativnih sadržaja (posteri, plakati, informatori i sl.) o upotrebi vatrenog oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici i dostupnim službama institucionalne i vaninstitucionalne podrške za žrtve, na vidnim mestima u zdravstvenim ustanovama i centrima za socijalni rad
6. Edukativne aktivnosti na nacionalnom i lokalnom nivou, uz stalne kampanje o upotrebi vatrenog oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici

4. Udruženja korisnika oružja

Da bi se celovito sagledala situacija u praksi u pogledu prevencije i sprečavanja nasilja u porodici izvršenog uz upotrebu vatrenog oružja i utvrđivanja zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje vatrenog oružja, održane su konsultacije sa predstvincima udruženja korisnika oružja. U iznetim zapažanjima i iskustvima predstavnika ovih udruženja preovlađuje ocena o izraženoj svesti i odgovornosti njihovih članova prema oružju i njegovom korišćenju.

Lovački savez Srbije ukazuje na to da nepostojanje podataka o upotrebi lovačkog oružja u slučajevima rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici predstavlja problem koji iziskuje dodatnu analizu kako bi se bolje sagledao problem i planirale mere za sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja. Nacionalna asocijacija za oružje Srbije takođe ističe značaj evidencija i podataka o upotrebi legalnog i nelegalnog oružja u situacijama porodičnog nasilja.

Praksa ovih udruženja ukazuje na značaj saradnje sa institucijama, a posebno sa zdravstvenim ustanovama koje vrše proveru zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja u cilju poštovanja predviđenih procedura i pravila. Ističe se da se u nekim zemljama lekarski pregled obavlja samo prilikom podnošenja prvog zahteva za dobijanje dozvole, a da nakon toga lekari imaju obavezu da prate zdravstveno stanje korisnika oružja i o eventualnim promenama obaveste nadležne državne organe. Upoređujući situaciju u zemljama regiona, udruženja ističu da u Republici Srbiji svega 8% građana poseduje legalno oružje, što znači da je naša država u odnosu na zemlje bivše Jugoslavije prethodnja po broju komada legalno registrovanog oružja.

Rešavanje pitanja nelegalnog oružja u posedu građana zahteva sprovođenje edukacija i javnih kampanja za legalizaciju oružja, uz mnogo efikasnije informisanje građana. Praksa je pokazala da su dosadašnje kampanje uglavnom bile kratke i da nisu bile uspešne, a u tom pogledu Nacionalna asocijacija za oružje je iznела i predlog da se nelegalno oružje otkupljuje od građana po simboličnoj ceni. Visoke takse i porezi, uz terenske provere i nošenje oružja na uvid, prema iskustvima ovih udruženja često dovode do prelaska sa legalnog na nelegalno držanje vatrenog oružja, zbog čega je tokom nekoliko godina broj komada legalnog oružja smanjen sa 1,5 miliona na 900 hiljada. Udruženja sprovode obuke članstva o upotrebi i bezbednom rukovanju oružjem i ostvaruju saradnju sa državnim institucijama, ali je i dalje neophodno podizanje nivoa znanja i svesti o upotrebi vatrenog oružja, bezbednom rukovanju oružjem, njegovom čuvanju i razlozima za pojačani oprez i brigu o bezbednosti u zajednici.

PREPORUKE

1.	Prikupljanje, analiza i dostupnost podataka o udelu lovačkog oružja i oružja za ličnu bezbednost, kao i legalnog i nelegalnog oružja u slučajevima rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici
2.	Sprovođenje kampanje za legalizaciju oružja, uz intenzivnije aktivnosti nadležnih organa na sprečavanju kanala snabdevanja nelegalnim oružjem
3.	Unapređivanje saradnje udruženja korisnika vatrenog oružja sa institucijama, prvenstveno sa policijom i pravosuđem
4.	Bolje informisanje i obuka članova udruženja korisnika vatrenog oružja u cilju smanjenja zloupotrebe oružja i smanjenja broja nelegalnog oružja u posedu građana

VI ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Uspostavljanje efikasnog sistema zaštite od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici zahteva koordinirani odgovor svih nadležnih institucija sistema, uz posvećivanje posebne pažnje značajnim faktorima rizika, kao što je pristup vatrencu oružju. Imajući u vidu podatke iznete u ovoj analizi, nesporno je da zloupotreba vatrencu oružja ima veliki udeo u slučajevima rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, bilo da se radi o ubistvima ili o slučajevima u kojima je vatrencu oružje upotrebljeno u kontekstu zastrašivanja, pretnji ili drugih vidova nasilja. Preventivno delovanje na suzbijanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici izvršenog uz upotrebu vatrencu oružja stoga mora podrazumevati sveobuhvatan i rodno zasnovan pristup te usklađenost normativnog i strateškog okvira i postupanja u praksi.

Zdravstveni sistem ima značajnu ulogu u prevenciji i zaštiti od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, pored osnovne uloge u sistemu pružanja zdravstvene zaštite i usluga i medicinskih mera u odnosu na žrtve nasilja. Uloga zdravstvenog sistema nije važna samo sa stanovišta učešća u procesu prepoznavanja, prijavljivanja i dokumentovanja nasilja, već i u pogledu procene ispunjenosti uslova za držanje i nošenje oružja i praćenja zdravstvenog stanja lica koje poseduje oružje. Uprkos evidentnim unapređenjima pravnog okvira u ovim oblastima, može se konstatovati da i dalje postoje izazovi u regulisanju i ostvarivanju uloge zdravstvenog sistema u prevenciji i suzbijanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, odnosno u primeni postojećih propisa i politika i sprovođenju koordiniranog odgovora nadležnih institucija. Kao oblasti koje zahtevaju dalje unapređivanje ističu se prepoznavanje posebno opasnih rizika od ponavljanja ili eskalacije nasilja, nedovoljno prepoznavanje uloge zdravstvenog sistema i njegova nedovoljna uključenost, kao i potreba za adekvatnim dokumentovanjem i razmenom podataka između relevantnih učesnika u procesu sprečavanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.

Prepoznavanje značaja uloge zdravstvenog sistema, što je preduslov za poboljšanje efikasnosti postupanja zdravstvenih ustanova, zahteva određena unapređenja postojećeg pravnog okvira kojim se reguliše uloga zdravstvenog sistema u prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. U pogledu zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja uočava se potreba da se unapredi sistem dokumentovanja i razmene podataka između institucija i da se usaglase ključni propisi koji regulišu zaštitu poverljivosti i privatnosti pacijenata, zaštitu podataka o ličnosti i sprečavanje nasilja u porodici.

Dodatno se uočava i potreba da se detaljnije reguliše postupanje zdravstvenog sistema u proceni rizika i bezbednosti potencijalne žrtve nasilja, a posebno u pogledu informacija o izvršenom ili ponovljenom nasilju ili nameri izvršenja dobijenih od samog učinioca nasilja i razmene informacija o zdravstvenom stanju učinioca nasilja.

Neophodno je uložiti dodatne napore kako bi se unapredilo standardizovano postupanje institucija zdravstvenog sistema u oblasti držanja i nošenja vatrencu oružja i otklonile uočene prepreke u praksi, posebno u pogledu sastava i postupanja tima za klinički pregled, kao i razmene informacija. Oblast razmene podataka posebno je važna kada

se govori o uključivanju i drugih zdravstvenih radnika/saradnika, pored izabranih lekara, u oblastima koje su direktno povezane sa preprekama za držanje i nošenje oružja. Takođe, treba uspostaviti saradnju državnih i privatnih zdravstvenih ustanova u razmeni informacija koje su u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem i nasiljem u porodici i posedovanjem vatrengog oružja.

Da bi se unapredila uloga zdravstvenog sistema u efikasnom sistemu zaštite od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, analiza daje sledeće objedinjene preporuke:

- revidiranje Opšteg protokola o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima i Posebnog protokola Ministarstva zdravlja radi usklađivanja sa ZSNP i preciznijeg definisanja uloge zdravstvenog sistema u sprečavanju nasilja u porodici;
- izmene Zakona o oružju i municiji kako bi se skratio rok za preispitivanje ispunjenosti uslova za držanje i nošenje oružja, uključujući i zdravstvenu sposobnost, te da bi se propisala obaveza razmene podataka o zdravstvenom stanju lica koje utiče na sposobnost za nošenje oružja;
- pooštovanje uslova za nabavku i držanje oružja u pogledu lica osuđenih za izvršenje krivičnih dela sa elementima nasilja bez obzira na vrstu kazne, za izvršenje krivičnih dela uz upotrebu vatrengog oružja i za lica kojima su izrečene hitne mere ili mere porodičnopravne zaštite od nasilja u porodici;
- usklađivanje normativnog okvira kako bi se uspostavila ravnoteža između prava pacijenata na poverljivost, privatnost i zaštitu podataka o ličnosti i obaveze sprečavanja nasilja u porodici;
- analiza zakonskih rešenja o zdravstvenim uslovima za obavljanje poslova koji obuhvataju držanje i nošenje oružja kako bi se uskladili sektorski propisi sa uslovima propisanim Zakonom o oružju i municiji i Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkih lica za držanje i nošenje oružja;
- unapređivanje prikupljanja, dokumentovanja i evidentiranja informacija i podataka u vezi sa sprečavanjem rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, zdravstvenom sposobnošću za držanje i nošenje oružja i faktorima od značaja za procenu postojanja rizika;
- standardizovanje pregleda za utvrđivanje sposobnosti za držanje i nošenje oružja u ovlašćenim zdravstvenim ustanovama uz uključivanje psihologa u tim koji obavlja klinički pregled;
- intenzivnije aktivnosti zdravstvenog sektora u ostvarivanju obaveze prijavljivanja/obaveštavanja MUP-a o promenama zdravstvenog stanja pacijenata koje mogu uticati na sposobnost za držanje i nošenje oružja;

- unapređivanje kapaciteta zdravstvenih ustanova kako bi se smanjila pre-opterećenost izabralih lekara;
- unapređivanje rada grupa za koordinaciju i saradnju kroz aktivnije uključivanje zdravstvenih ustanova i udruženja koja pružaju specijalizovanu podršku žrtvama nasilja;
- unapređivanje međusobne saradnje svih nadležnih institucija, kao i saradnje sa relevantnim organizacijama civilnog društva;
- jačanje timova za prevenciju nasilja u okviru zdravstvenih ustanova i uključivanje članova zdravstvenih komisija za izdavanje lekarskih uverenja za dozvole za oružje u ove timove;
- kreiranje vodiča dobre prakse u prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici za sve nadležne ustanove kako bi se ujednačilo postupanje i efikasnije sprovodila prevencija i sprečavanje nasilja;
- efikasnije informisanje žrtava o pravima i zaštiti u slučaju nasilja u porodici, o prijavljivanju i o nadležnim institucijama, uključujući bezbednosne savete u situaciji izloženosti nasilju uz upotrebu vatrenega oružja;
- permanentna edukacija izabralih lekara o prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici i o ulozi zdravstvenog sistema, posebno u kontekstu zloupotrebe vatrenega oružja;
- edukacija dece i mladih o rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici, a posebno nasilju izvršenom uz upotrebu vatrenega oružja;
- edukacija članova udruženja korisnika vatrenega oružja kako bi se smanjila zloupotreba oružja i količina nelegalnog oružja u posedu građana;
- organizovanje javne kampanje o značaju prijavljivanja, prevencije i sprečavanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici te o zloupotrebi vatrenega oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici;
- organizovanje javne kampanje o odgovornom držanju oružja namenjene vlasnicima oružja i posebno roditeljima, kao i kontinuirane kampanje za legalizaciju oružja;
- organizovanje javne kampanje o značaju i načinima za brigu o mentalnom zdravlju.

KORIŠĆENA LITERATURA

Međunarodni dokumenti

- Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- Direktiva Saveta Evropske unije 91/477/EEC o kontroli nabavke i posedovanja oružja
- Generalna preporuka br. 19 Komiteta za eliminisanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) UN Doc. A/47/38 (1992)
- Council Conclusions on the Adoption of an EU Strategy Against Illicit Firearms, Small Arms & Light Weapons & Their Ammunition – Council Conclusions (19 November 2018)
- Program akcije UN u odnosu na malokalibarsko oružje i praktične mere za razoružanje (Programme of Action – PoA)
- Akcioni plan UN za pitanja razoružanja
- Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1325 – Žene, mir i bezbednost
- Rezolucija Generalne skupštine UN 65/69 – Žene, razoružanje, neširenje i kontrola oružja
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, sa Opštom preporukom komiteta CEDAW br. 30 o ženama u prevenciji sukoba, u situacijama u sukobima i nakon sukoba
- Ciljevi održivog razvoja (Sustainable Development Goals – SDGs), Cilj 3 – Dobro zdravlje, Cilj 5 – Rodna ravnopravnost i Cilj 16 – Mir, pravda i snažne institucije
- Strategija suzbijanja nezakonitog vatretnog oružja, malokalibarskog i lakog oružja i muničije EU
- Direktiva Saveta Evropske unije 91/477/EEC o kontroli nabavke i posedovanja vatretnog oružja
- Direktiva Evropskog parlamenta i Evropske komisije broj 555/2021 od 24. aprila 2021. godine
- Mapa puta za održivo rešenje za suzbijanje nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakinim oružjem i pripadajućom muničijom na Zapadnom Balkanu do 2024. godine

Propisi/strateški dokumenti

- Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori”, broj 012/13)
- Zakon o oružju i municiji („Službeni glasnik RS“, br. 20/2015, 10/2019 i 20/2020)
- Zakon o sprečavanju nasilja u porodici („Službeni glasnik RS“, broj 94/2016)
- Krivični zakonik RS („Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)
- Zakonik o krivičnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US)
- Zakon o izvršenju krivičnih sankcija („Službeni glasnik RS“, br. 55/2014 i 35/2019)
- Zakon o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020)
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS“, broj 25/2019)
- Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“, broj 25/2019)
- Zakon o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva („Službeni glasnik RS“, br. 123/2014, 106/2015, 105/2017 i 25/2019 - dr. zakon)
- Zakon o pravima pacijenata („Službeni glasnik RS“, br. 45/2013 i 25/2019 - dr. zakon)
- Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Službeni glasnik RS“, broj 87/2018)
- Zakon o policiji („Službeni glasnik RS“, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018)
- Zakon o privatnom obezbeđenju („Službeni glasnik RS“, br. 104/2013, 42/2015 i 87/2018)
- Zakon o Vojsci Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 116/2007, 88/2009, 101/2010 - dr. zakon, 10/2015, 88/2015 - odluka US, 36/2018, 94/2019 i 74/2021 - odluka US)
- Zakon o divljači i lovstvu („Službeni glasnik RS“, br. 18/2010 i 95/2018 - dr. zakon)
- Zakon o šumama („Službeni glasnik RS“, br. 30/2010, 93/2012, 89/2015 i 95/2018 - dr. zakon)

- Zakon o detektivskoj delatnosti („Službeni glasnik RS“, br. 104/2013 i 87/2018)
- Zakon o carinskoj službi („Službeni glasnik RS“, br. 95/2018 i 144/2020)
- Zakon o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji („Službeni glasnik RS“, br. 88/2009, 55/2012 - odluka US i 17/2013)
- Zakon o Bezbednosno-informativnoj agenciji („Službeni glasnik RS“, br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - odluka US, 66/2014 i 36/2018)
- Pravilnik o bližim uslovima za obavljanje zdravstvene delatnosti u zdravstvenim ustanovama i drugim oblicima zdravstvene službe („Službeni glasnik RS“, br. 43/2006, 112/2009, 50/2010, 79/2011, 10/2012 - dr. pravilnik, 119/2012 - dr. pravilnik, 22/2013 i 16/2018)
- Pravilnik o nomenklaturi zdravstvenih usluga na primarnom nivou zdravstvene zaštite („Službeni glasnik RS“, br. 70/2019, 42/2020 i 74/2021)
- Pravilnik o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti fizičkog lica za držanje i nošenje oružja („Službeni glasnik RS“, br. 25/2016 i 79/2016)
- Pravilnik o postupku izdavanja, izgledu i sadržini obrazaca i isprava o oružju predviđenih Zakonom o oružju i municiji („Službeni glasnik RS“, broj 16/2016)
- Pravilnik o načinu obezbeđivanja zdravstvene zaštite i o merilima i načinu utvrđivanja psihofizičke sposobnosti potrebne za obavljanje poslova određenih radnih mesta policijskih službenika („Službeni glasnik RS“, broj 110/2006)
- Pravilnik o uslovima i načinu nošenja oružja i municije carinskih službenika („Službeni glasnik RS“, broj 53/2019)
- Pravilnik o posebnim uslovima koje treba da ispunjava zaposleni koji se upućuje na rad u Posebnu pritvorsku jedinicu i načinu njegovog izbora pre upućivanja na rad („Službeni glasnik RS“, broj 103/2014)
- Uredba o prijemu u profesionalnu vojnu službu („Službeni glasnik RS“, broj 35/2015, 98/2018 i 63/2020)
- Uredba o posebnim kriterijumima u postupku za prijem u radni odnos i prestanak radnog odnosa u Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji („Službeni glasnik RS“, broj 86/ 2010)
- Odluka o obrazovanju Saveta za suzbijanje nasilja u porodici („Službeni glasnik RS“, broj 69/2017, 30/2021 i 69/2021)
- Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima

- Posebni protokol o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima
- Posebni protokol Ministarstva zdravlja Republike Srbije za zaštitu i postupanje sa ženama koje su izložene nasilju
- Strategija kontrole malog i lako oružja u Republici Srbiji za period 2019–2024.
- Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici 2021–2025.
- Akcioni plan za poglavlje 23 – Pravda i osnovna prava
- Akcioni plan za poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbednost, revidirana verzija
- Drugi NAP za primenu Rezolucije SB UN 1325 „Žene, mir i bezbednost“ u Republici Srbiji za period 2017–2020.

Publikacije i tekstovi

- Campbell, J.C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C.R., Campbell, D., Curry, M.A., Gary, F., McFarlane, J., Sachs, C., Sharps, P., Ulrich, Y., and Wilt, S.A., *Assessing Risk Factors for Intimate Partner Homicide*, NIJ JOURNAL, Issue No. 250.
- Galović, M., *Zakon smanjio potražnju za legalnim oružjem*, Politika, 25. 6. 2016.
- Nasilje u porodici – šta govore podaci. Pregled dostupnih podataka o nasilju u porodici i zloupotrebi vatrengor u oružju za nasilje, UNDP, 2022.
- Stevanović Govedarica, G., *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici – Analiza normativnog okvira i prakse*, UNDP, 2021.
- Dokmanović, M., *Posedovanje vatrengor u oružju i nasilje u porodici na zapadnom Balkanu: komparativna studija zakonodavstava i mehanizama za primenu*, Centar za kontrolu lako naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (SEESAC), 2007.
- Božanić, D., *Rod i malokalibarsko oružje u Srbiji: Ključne činjenice*, SEESAC, 2019.
- Lacmanović, V., *Analiza slučajeva femicida vatrengor u oružjem (jun 2017 – jun 2020)*, UNDP, 2021.
- Lacmanović, V., *Femicid u Srbiji: potraga za podacima, odgovorom institucija i medijska slika*, Annals for Istrian and Mediterranean Studies, 2019.

- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 2012. godina,* Mreža „Žene protiv nasilja“, Autonomni ženski centar, Beograd, 2013.
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 2013. godina,* Mreža „Žene protiv nasilja“, Autonomni ženski centar, Beograd, 2014.
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 2014. godina,* Mreža „Žene protiv nasilja“, Autonomni ženski centar, Beograd, 2015.
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 2015. godina,* Mreža „Žene protiv nasilja“, Autonomni ženski centar, Beograd, 2016.
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 2016. godina,* Mreža „Žene protiv nasilja“, Autonomni ženski centar, Beograd, 2016.
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 2017. godinu,* Mreža „Žene protiv nasilja“, Autonomni ženski centar, Beograd
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar – 31. decembar 2018. godine,* Mreža „Žene protiv nasilja“, Autonomni ženski centar, Beograd
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar – 31. decembar 2019. godine,* Autonomni ženski centar, Beograd
- *Femicid – Ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar – 31. decembar 2020. godine,* Autonomni ženski centar, Beograd, 2020.
- *Oružje na meti – Zloupotreba vatrenog oružja u Srbiji,* South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC), 2015.
- Spasić D., Tadić M., *Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje,* Centar za istraživanje javnih politika, 2017.
- Otašević, S., Savić, S., *Odgovor zdravstvenog sektora na rodno zasnovano nasilje – Vodič za zdravstvene radnike/ce,* Centar za promociju zdravlja žena, UNFPA, 2015.
- Jovanović, S., *Procena i kontrola kod nasilnih pacijenata uključujući psihijatrijsku i neurološku semiologiju – iskustva iz zapadnih zemalja,* UDK: 616.89-008.441-07-08, str.88, ENGRAMI Časopis za kliničku psihijatriju, psihologiju i granične discipline 3-4, Udruženje psihijatara Srbije i Crne Gore i Institut za psihijatriju Kliničnog centra Srbije, Beograd, jul-decembar 2007.

Internet stranice

- www.minrzs.gov.rs
- www.un.org
- www.rs.undp.org
- www.zeneprotivnasilja.net
- www.publicpolicy.rs
- www.unrcpd.org
- www.ohchr.org
- www.stat.gov.rs
- www.seesac.org
- www.paragraf.rs
- www.rodnaravnopravnost.rs
- www.mpravde.gov.rs
- www.osce.org
- www.sigurnakuca.net

DODATAK

Pregled formulara zdravstvene ustanove

- Uverenje o zdravstvenoj sposobnosti fizičkog lica za držanje i nošenje oružja¹⁴²
- Zdravstveni karton o zdravstvenoj sposobnosti fizičkog lica za držanje i nošenje oružja¹⁴³
- Izveštaj izabranog lekara o zdravstvenom stanju fizičkog lica za držanje i nošenje oružja¹⁴⁴
- Izveštaj o promeni zdravstvenog stanja fizičkog lica koje poseduje dozvolu za držanje i nošenje oružja¹⁴⁵

---

¹⁴² Dostupno na: https://www.paragraf.rs/obrasci/5063_ID.pdf.

¹⁴³ Dostupno na: https://www.paragraf.rs/obrasci/5062_ID.pdf.

¹⁴⁴ Dostupno na: https://www.paragraf.rs/obrasci/4785_ID.pdf.

¹⁴⁵ Dostupno na: https://www.paragraf.rs/obrasci/4788_ID.pdf.

23. септембар 2016.

Број 79

Образац 3.

назив здравствене установе

место

Број: .....

Датум:

На основу одредбе члана 9. став 1. Правилника о здравственој способности физичких лица за држање и ношење оружја („Службени гласник РС“, број .....)

издаје се

**УВЕРЕЊЕ О ЗДРАВСТВЕНОЈ СПОСОБНОСТИ ФИЗИЧКОГ ЛИЦА ЗА ДРЖАЊЕ
И НОШЕЊЕ ОРУЖЈА**

име, име једног од родитеља, презиме: .....

датум и место рођења: ..... год. .... у .....

место и адреса становаша: .....бр. ....
(поштански број, место, улица и број)

ЈМБГ.....

лична карта број: .....

На основу расположиве документације, анамнестичких података, специјалистичких прегледа, објективног налаза оцењено је да је прегледан/а:

.....

способан/на

неспособан/на .....

за држање и ношење оружја

Напомена:

(Уверење се издаје са роком важења од .....)

доктор медицине, специјалиста медицине рада

.....
(потпис и факсимил)

М. П.

Образац 2.

Назив здравствене установе: _____

Бр. протокола _____

Датум _____

Место: _____

**ЗДРАВСТВЕНИ КАРТОН О ЗДРАВСТВЕНОЈ СПОСОБНОСТИ ФИЗИЧКОГ
ЛИЦА ЗА ДРЖАЊЕ И НОШЕЊЕ ОРУЖЈА**

1.0	ОПШТИ ПОДАЦИ*	
1.1	Име, име једног од родитеља, презиме	
1.2	Дан, месец и година рођења	
1.3	Место рођења (општина)	
1.4	Место пребивалишта, односно боравишта и адреса	
1.5	Пол	1. Мушки 2. Женски
1.6	Брачно стање	
1.7	Школска спрема	
1.8	Посао, занимање које обавља и где	
1.9	ЈМБГ Број личне карте и од кога је издата	
1.10	Регулисана војна обавеза	1. Да ☐ 2. Не ☐

2.1	Преглед је		
	1. Први ☐	2. Поновни ☐	3. Ванредни ☐
2.2	Долази на преглед		
	☐ 1. По личној жељи	☐ 2. По упуту послодавца	☐ 3. По упуту органа унутрашњих послова
2.3	Колико година поседује дозволу за држање или ношење оружја?		
	☐ 1. До једне године	☐ 2. Од 1 до 5 година	☐ 3. Више од 5 година
2.4	Коју врсту оружја држи или носи?		
	☐ 1. Лично	☐ 2. Ловачко	☐ 3. Спортско

9. март 2016.

Образац 1.

назив здравствене установе

место

изабрани лекар
(име и презиме, ИД број)

Број здравственог картона: -----

ЈМБГ -----

**ИЗВЕШТАЈ ИЗАБРАНОГ ЛЕКАРА О ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ ФИЗИЧКОГ ЛИЦА
ЗА ДРЖАЊЕ И НОШЕЊЕ ОРУЖЈА**

...../...../.
име, име једног од родитеља, презиме

датум и место рођења: ..... г. у

место и адреса становања: ..... бр.....
улица и број, поштански број

ЛК бр. ..... издана од .....

Увидом у здравствени картон и расположиву медицинску документацију, особа је боловала од следећих болести и здравствених проблема:

година..... ....дијагноза (МКБ 10)..... дужина боловања или лечења.....

узимање лекова.....;

Лечио се у стационарној здравственој установи

да-не, ...године, због ..... дијагноза (МКБ 10) .....

Наведеној особи изабрани сам лекар од ..... године.

МП .....

потпис и факсимил изабраног лекара

Датум:

Образац 4......
назив здравствене установе

место

Број: .....

Датум:

**за МУП РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
организациона јединица****ИЗВЕШТАЈ О ПРОМЕНИ ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА ЛИЦА КОЈЕ ПОСЕДУЈЕ
ДОЗВОЛУ ЗА ДРЖАЊЕ И НОШЕЊЕ ОРУЖЈА**

Лекарским прегледом .....

име, име једног од родитеља, презиме: .....

датум и место рођења: ..... г. у .....

место и адреса становља: .....бр. ....
(поштански број, место, улица и број)

ЈМБГ .....

лична карта број: ....., издана од .....

Утврђена је промена здравственог стања која утиче на здравствену способност физичког лица за држање и ношење оружја:

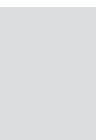
МП

изабрани лекар

.....

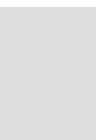
(потпис, факсимил и ИД број избраног лекара)

Beleške

Beleške

Beleške

СИР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.61-055.2(497.11)
343.988-055.2(497.11)
614.2-055.2(497.11)

ULOGA sistema zdravstvene zaštite u prevenciji rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici izvršenog uz upotrebu vatrenog oružja : analiza normativnog okvira, procedura i prakse, sa preporukama / [autorke publikacije su Tamara Čavić ... [et al.]]. - Beograd : Program Ujedinjenih nacija za razvoj, 2022 (Beograd : Proof). - 86 str. : ilustr. ; 30 cm

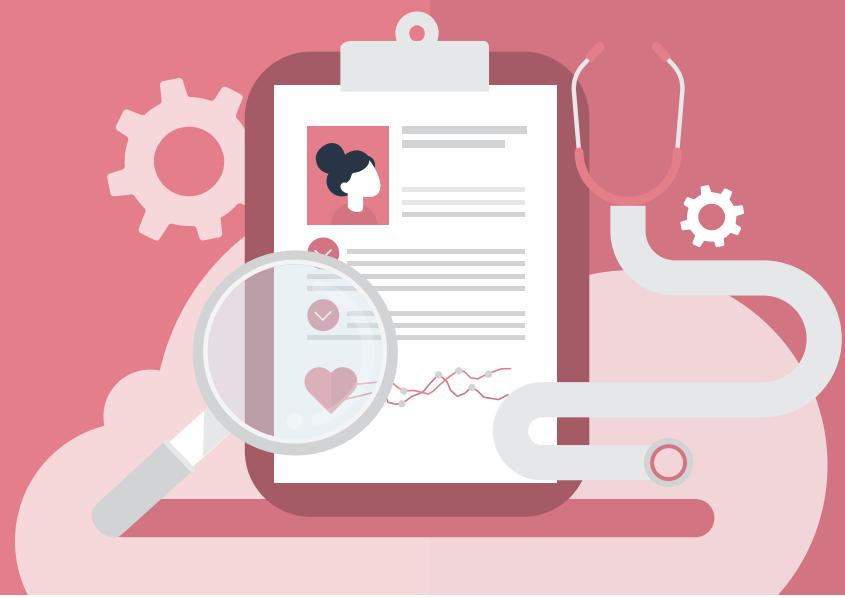
“Ova publikacija nastala je u okviru projekta ‘Smanji rizik, povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici’ ...” --> str. 4. - Podaci o autorkama preuzeti sa str. 4. - Tiraž 300. - Skraćenice: str. 7. - Dodatak: str. 82-86. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 75-80.

ISBN 978-86-7728-347-6

1. Чавић, Тамара, 1968- [автор]
а) Жртве насиља -- Жене -- Србија б) Жене -- Здравствена заштита -- Србија

COBISS.SR-ID 59496457

ROADMAP
FOR A SUSTAINABLE SOLUTION TO THE ILLEGAL POSSESSION,
MISUSE AND TRAFFICKING OF SALW AND THEIR AMMUNITION
IN THE WESTERN BALKANS BY 2024

